ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

39-дэхи жэлээ гарана

БУРЯТ ҮНЭН

КПСС-эй Бурядай обкомой, Улан-Удын горкомой, Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй орган

№ 110 (10864) | 1962 оной май 11, пятница | Сэн 2 мүнгэн

...ТИЙНА ҺУРАЛСАЛАА ...ТЭЙГЭЭР ТҮГЭСХЭЕ

...һара соо хаа хаанагүй ...на һуралсалай жэл дүү... Түсэбөөр хараалагда... материалнуудаа ойрын ...дтэ үзэжэ дүүргээд, ...на организаци бүхэн ...лэй хэшээлнүүдые үн... ...э бэлдэжэ байнхай.

...тийна һуралсалай энэ ...рда урдынхиһаа үлүү ...лтойгоор үнгэржэ бай... ...шарыншье ойлгосотой. ...жэлдэ марксизм-лени... ...н түүхэтэ шэнэ доку... ...дые — КПСС-эй шэнэ ...мма болон XXII съез... ...идхэбэринүүдые пар... ...гэгээрэлэй бүхы һур... ...уд, кружогууд, семи... ...дта шудалаа. Комму... ...дһаа гадна, партийна... ...нүүд эдэ документнүү... ...ехээр һонирхон, бүри ...ю үзэжэ байна. Зарим ...ивүүд бултадаа шахуу ...ериалнуудые шудална. ...лхэдэ, Закаменай «Ком...» колхоздо хүдэлдэг ...нэй 404-ниинь кружок, ...рнуудта, экономическа ...лнуудта һурадаг. Тии... ...й ашаар колхозникгуу... ...алай эдэбхи дээшэлжэ, ...үбэлжэлгые урда урда ...дтэ орходоо эмхитэй... ...гэргэжэ байнхай. Гү... ...ияха худалдаха хахад ...гээ түсэб үни дүүргээ. ...коммунистнүүд эрдэм ...түрүүшүүлэй дүй дүр... ...туйлалтануудые ажал ...ридөө нэбтэрүүлхын ...шээл оролдолго гарга...

...эй хамта, зарим пар... ...организацинуудта һу... ...хангалтагүйгөөр эм... ...дээ гэжэ тэмдэглэхэ хэ... ...Партиин шэнэ Про... ...дотор найруулагдаһан ...изм байгуулгада ха... ...теориин гол асуудал... ...шудалха хэрэгтэ ха... ...гаар хандаһан, Про... ...н тусхайта бүлэгүүдые ...лэ хэшээлнүүдээ ёһо ...үнгэргэһэн ушар бии...

...хи партийна организа... ...та түсэбөөр хараалаг... ...темэнүүдээ. үзэжэ дүүр... ...айхадань, политһургуу... ...жок, теоретическэ се... ...нуудта түгэсхэлэй нэгэ... ...шээл эмхидхэхэ хэрэг... ...оммунистнууд ажабай... ...табигдаһан тон шуха... ...удалнууд тухай һана... ...доһоноо зүбшэн хэлсэ... ...хэшээлнүүдээ үнгэр... ...гэтэй. Тиихэтээ хам... ...СС-эй XXII съездын, ...Пленумэй шиидхэбэ... ...ые коллектив бүхэнэй ...гэжэ байһан тухай ...э. ажалай бүтээсэ дээ... ...хэ, ажахын тоосоо һал... ...бүхэндэ нэбтэрүүлжэ, ...иин үнэ сэнгые хим... ...ха тухай, предприяти, ...а, колхозууд болон сов... ...й доторой арга болом... ...ые хүсэдөөр элирүүл... ...укци бүри ехээр аба... ...ихо тухай, тарилгын ...ри һайн шанартайгаар, ...нь үнгэргэхэ, газар ...машина зэмсэгүүдээ ...эйгээр ашаглаха, ма... ...ашаг шэмые дээшэ... ...тухай асуудалнуудта ...аа табиха шухала.

...ическэ һуралсалай ...ые партийна эхин ор... ...нуудай, партийна ко... ...эй, бюрогой, мүн һу... ...й, пропагандистнуу... ...аанууд дээрэ зүбшэн ...тэрэнэй үрэ дүнгүүд... ...шолол хэжэ, һуралса... ...жэлдэ бэлдэжэ эхил...

...ин шэнэ Программа ...XII съездын, Центральна Комитедэй мартын Пленумэй, мүн СССР-эй зургаадахи зарлалай Верховно Соведэй нэгэдэхи сессиин шиидхэбэринүүд дотор коммунизм байгуулгын шухалын шухала зорилгонууд научна ёһоор согсолон тодорхойлогдонхой. Тиимэһээ эдэ теориин асуудалнуудые һуралсалай нэгэ жэлдэ үзөөд хизаарлахын аргагүй. Тус документнүүдые гүн гүнзэгыгөөр шудалха, удхаар баян, орёо байһан туладань, партиин шэнэ Программын теориин асуудалнуудта оло дахин тэхэрижэ үзэхэ, шудалха хэрэгтэй болохонь дамжаггүй.

Партийна һуралсалай түгэсөөдшье байхада, нажар — зунай үедэ КПСС-эй XXII съездын материалнуудые арад зоной дунда тайлбарилан ойлгуулха хүдэлмэреэ зогсоожо болохогүй. Манай орондо коммунизмын материально-техническэ үндэһэ һуури байгуулха, нниитын коммунис харилсаануудые хүгжөөхэ, шэнэ хүниие хүмүүжүүлэн болбосоруулха шухала шухала асуудалнуудаар лекци, элидхэл, хөөрэлдөө теоретическэ конференцинүүдые үнгэргэдэг байха ёһотойбди. Тиихэдээ агитаторай байшан, культбаза болон олонниитын хүсөөр хүдэлдэг политическэ гэгээрэлэй кабинедүүдые, зундаа хөөрэлдөө, лекци үнгэргэдэг талмайнуудые, агитпунктнуудые хүсэдөөр хэрэглэхэ шухала. Ажалшадай олооро хүдэлдэг, ажаһуудаг газарта ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулха гуламта болгон соёл гэгээрэлэй зургаануудые хүдэлгэхын тула партийна организацинууд оролдохо ушартай. Энээнтэй хамта комсомолшууд, залуушуулай политическэ һуралсалда, тэдэниие коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ партийна организацинууд урдынхиһаа ехээр анхаралаа табидаг болохо зэргэтэй.

Нүхэд пропагандистнууд! Политическэ һуралсалые ажабайдалтай бүри нягта холбоотой болгохын, тэрэнэй нүлөөлхы хүсые бүри ехэ болгохын тулада большевик абьяас гарган, шадабари мэргэжэлээ саг үргэлжэ дээшэлүүлэн, партиин даалгаһан арюун нангин даалгабариие нэрэтэй солотойгоор бэелүүлэе!

КПСС-эй ЦК-гэй мартын Пленумэй тогтоолые бэелүүлхын түлөө

ЗАКАМЕНАЙ КОЛХОЗУУД ЭРТЫНГЭЭ ТАРИЛГА ДҮҮРГЭБЭ. ТАНАЙХИН ХЭЗЭЭ ДҮҮРГЭХЭНЬ БЭ?

Эртын тарилга дүүрэээ

ЗАКАМЕНСК. (**Телефоноор абтаба**). Энэ жэлэй хабар сагай уларилай тон тогтууригүй, ехэ хүйтэн байбашье, манай эндэхи колхозууд тарилгынгаа хүдэлмэриие яһала хаһа сагтань, эмхитэйгээршье эхилээ юм.

Хабарай тарилгые богони болзорто, эрхим шанартайгаар хэжэ дүүргэхын тула машина техникые бүтээсэ ехэтэйгээр, дүүрэн хүсэндэнь хүдэлгэхэ, хүн бүхэнэй ажалые зүбөөр эмхидхэхэ хэрэгтэй байһыень хараада абан, ажахынууд эдэ асуудалнуудта гол анхаралаа хандуулһан байна. Тарилгын үедэ хүдэлжэ байһан механизаторнуудай һайнаар ажаллаха, амархын тула полевой станууд зохидоор түхеэрэгдэжэ, тэндэнь халуун эдеэн эмхидхэгдээ, улаан булан бии болгогдонхой. Колхоз, бригада, агрегат бүхэнэй хоорондо социалис мүрысөөн дэлгэрүүлэгдэжэ, тэрэнэйнь дүн табан хоног бүри гаргагдажа байдаг болоо.

Эдэ бүгэдын ашаар аймагай колхозуудта эртын тарилга гол түлэб богони болзорто, һайн шанартайгаар хэгдэжэ дүүрээ. Бүхыдөө 3500 гаран гектарта шэниисэ, 300 шахуу га дээрэ хара таряан таригдаа.

Ажахынуудай дундаһаа Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз (правлениин түрүүлэгшэ М. А. Спиридонов, парторганизациин секретарь С. М. Убеев, агроном И. П. Ботясов) эртынгээ тарилгые булганһаа урид дүүргэбэ. Эндэхид хүдэлмэриин 10 үдэр соо хамта 1100 гектарта ехэнхиинь шэниисэ, хара таряа, 50 га газарта горох холисогүйгөөр тариһан байна. Мүн һаянай 70 гаран гектар дээрэ малда нэмэлтэ ногоон тэжээл болгожо эдюулхын тула овёс, наран сэсэг, хара таряа гэхэ мэтэ холижо таригданхай.

Тус колхоздо тарилгын захалһан түрүүшын үдэрһөө хойшо даабаряа хододоо үлүүлэн дүүргэдэг механизаторнууд бии. Жэшээлхэдэ, Даша Шагдуров, Буда Цыренов гэгшэдэй жолоододог агрегадууд халаан соогоо 32 гектар даабариин орондо саг үргэлжэ 35—40 гектар хүрэтэр һайн шанартайгаар тарина.

Тэрэшэлэн «Победа», XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхозууд муу бэшээр хүдэлөө гэжэ тэмдэглэмээр. Жэшээнь, XXII партсъездын нэрэмжэтэ артелиинхид 1280 га эртын ороoһото, мүн 70 га ногоон тэжээл болохо ургамалнуудые хүдэлмэриин 12 үдэрэй туршада тарижа дүүргээ. Гансахан «Красный Октябрь» колхоздо машина техникын эбдэрһэнһээ боложо, тарилгын хүдэлмэри зарим тэды һаатаа. Һүүлэй үедэ эндэхид дутагдалнуудаа усадхажа, баһал эртын ороoһото ургамалнуудые тарижа дүүргэһэн тухайгаа мэдээсэбэ.

Аймагай колхозууд нэгэшье үдэр, хоног гээнгүй оройн болон тэжээлэй ургамалнуудые тарижа эхилхээр газараа хахалжа, элдүүрилжэ байнхай.

Ц. Гырылов,
Закаменай аймгүйсэдкомой түрүүлэгшэ.

Мэргэжэлтын һанамжа дурадхал

ҮНДЭР УРГАСА АБАХА ҮШӨӨ НЭГЭ АРГА

(Тарихын урда газарай хүрьһэ нягтаруулан жэгдэлхэ тухай)

Эдэ үдэрнүүдтэ республикын бүхы колхоз, совхозуудта хабарай тарилгын халуун хүдэлмэриин хаһа оронхой. Хэнэйшье мэдэһээр ороoһото болон бусад ургамалнуудай тарилгые шадаал һаа эртэ эхилээд, богони болзорто, эрхим шанартайгаар дүүргэбэл, бараг һайн ургаса абтадаг бшуу. Энээниие таряашан, механизатор бүхэн һайн мэдэхэ байха.

Тиибэшье хабартаа, зундаа хура бороо ёһоор оронгүй, абаһаар гандахаяа һанадаг уларилтай манай эндэхи аймагуудта таряалангай шииг нойто һайнаар бариха гээшэ шиидхэхы удхашанартай ха юм. Олонхи колхоз, совхозууднай жэлһээ жэлдэ паар ехээр бэлдэжэ, үгышье һаа, газараа намар хахалаад, тэрэнэйнгээ шииг нойтые барихын тула хабар эртэ газараа борнойлоод таридаг заншалтай. Гансахан борнойлгоор газарай шииг һайнаар барихань бэрхэтэй бшуу. Тиимэһээ түрүү ажахынууд тарихаһаа урда, мүн тариһаншье хойноо хүндэ каток (мухарюулга) шэрэжэ, газарайнгаа хүрьһэ нягтаруулан даруулдаг байна. Теэд энээниие манай республикын зарим аймагуудта тоодоггүйнь халагламаар.

Үнэндөө хахалһан газарай хүрьһые дээрэһээнь хүндэ катогоор даруулжа нягтаруулхада шииг нойтониинь тон һайнаар баригдана. Республикын хүдөө ажахын туршалгын станциинхидай дүй дүршэл дээрэһээ харахада каток ябуулжа нягтаруулһан газарай хүрьһэн миин борнойлоод орхиһондо орходоо шииг нойтоор һураггүй элбэг байна. Жэшээлхэдэ, туршалгын станциинхид нёдондо хабар майн 5—6-да газараа хахалаад, майн 9 болотор тарижа дүүргээ. Тиигээд майн 10-да тэрэнээ хүндэ катогоор даруулжа, нягтаруулан жэгдэлээ. Һүүлдэнь майн тэнгээр шалгажа үзэхэдэмнай дээгүүрнь хүндэ каток ябуулаад, жэгдэлжэ даруулһан газарай хүрьһэн нягтаруулаагүй орхиһон таряалангайхида орходоо 1,8—2,3 миллиметр хүрэтэр шииг нойтоор ехэ байгаа.

Энээн дээрэһээ харахада тариһанайнгаа һүүлдэ хүндэ каток шэрэжэ, хүрьһыень жэгдэлэн нягтаруулхада шииг нойтониинь һайнаар баригдана, мүн наранай халуун элшэ, агааршье зохидоор ороно. Тэрэнэй ашаар ургаса нэгэ жэгдэ гаража, түргэнөөр ургаха болоно бшуу. Жэшээлхэдэ, дээрэһээнь һайнаар жэгдэлэн нягтаруулһан газарай ургаса 1—2 үдэрөөр урид гарадаг. Тарилгын урда тээ газарай хүрьһые нягтаруулжа жэгдэлбэл, хэрэг дүүрээ гэжэ зарим агрономууд тоолодог. Теэд тарихын урда жэгдэлэгдэһэн газар дээгүүр агрегат дахин ябахадаа хүрьһэнэйнь дээрэхиие хүдэлгэжэ, урбуулжархина ха юм. Тиимэһээ тэрээн дээгүүрээ каток дахин ябуулжа, нягтаруулаагүй һаа шииг нойтониинь түргэн хаташаха байна.

Энээнһээ ямар тобшолол хэхэ болоноб? Үнгэрэгшэ жэлдэ туршалгын станциинхид тарихынгаа урда хүндэ каток шэрэжэ, нягтаруулһан газарай га бүриһөө дунда зэргээр 8,8 центнер ургаса хуряагаа. Харин тиимэ хүдэлмэриин хэгдээгүй газарһаа га бүриин 5,9 центнер ороoһо абаа юм. Ороoһото ургамалнуудые тариһан газарай хүрьһэ нягтаруулан даруулхаһаа гадна кукуруза, горох, бобы болон бусад ургамал тариһан газар дээгүүр хүндэ каток шэрэхэдэ баһал нилээд ехэ аша үрэтэй байна.

Олонхи колхоз, совхозуудта сеялкын хойноһоо хүнгэн модон каток шагтагалаад, газарайнгаа хүрьһэ жэгдэлээбди гэжэ һанаагаа амаруулдаг. Теэд тэрээнһээнь мүртэй үрэ гаранагүй. Хүрьһэнэй һайнаар нягтархын тула сантиметр газарта 2,3 килограмм дарахаар гэхэ гү, али энээндэ 1,40 метр үргэнтэй 325 килограмм тухай хүндэ каток хэрэглэхэ ёһотой.

В. Бохиев,
Бурядай хүдөө ажахын туршалгын станциин ахалагша научна хүдэлмэрилэгшэ.

Анаагай совхоз ахижа гараба

Тарилгадаа һайса бэлдэһэн Анаагай совхоз унжагай хүйтэн хабарай болоошье һаа, аймаг соогоо түрүүлжэ, эртынгээ тарилгые 11 мянган гектарта хэжэ дүүргээ. Шэниисэ, хара таряан гол түлэб хэрээһэлүүлэн, нарин зүрүүдтайгаар таригдаа.

Мүн лэ Хэжэнгын совхозой 2-дохи отделени (эрхилэгшэнь Б. Намдаков) Чесанын совхозой отделени эртынгээ тарилгые һайн шанартайгаар дүүргэбэ.

Тиигэбэшье Үдын совхозой 2 отделени (эрхилэгшэнь Г. Михайлов), Чесанын совхозой 2 отделени (эрхилэгшэнь Б. Санжимитыпов) эртынгээ тарилгые ехэ унжагайрууулна.

Эдэнэр үдэр һүниие мэдэнгүй хүдэлжэ, эртынгээ тарилгые эдэ үдэрнүүдтэ дүүргэхэ бэзэ гэжэ һанагдана.

Б. Бальжинимаев,
Хориин аймгүйсэдкомой түрүүлэгшэ.

...БИНСКА ОБЛАСТЬ. Полтав...линска совхозуудай меха...ууд квадратно-гнездовой кукуруза тариха гурбан ...лбожо хэрэглэнэ.

...йшаалтай жэшээнь област...тет дэмжээд, областиин бү...нуудта дэлгэрүүлхэ гэжэ ...ба.

...дээрэ: семинарта хабаадаг...огдоһон агрегадые хаража...

ТАСС-эй фотохронико.

„Ангар гоохон дүүхэй" гэдэг баледые Украинада түрүүшынхеэ харуулба

ЛЬВОВ, майн 9. (ТАСС). «Ангар гоохон дүүхэй» гэдэг баледые Львовой оперо баледэй театр Украинада түрүүшынхеэ харуулба. Бурядай АССР-эй искусствын габьяата ажал- ябуулагша М. Заславский, Бурядай драматург Н. Балданогой(хүгжэмынь Л. Книпперэй, Б. Ямпиловай) либреттээр энэ баледые табиһан байна. Хатуу шэрүүн Байгал, тэрэнэй басаган Ангар дүүхэй, Енисей баатар тухай арадай дунда хэлсэдэг үльгэр домогой ёһоор энэ балет зохёогдоһон юм.

Тус театр зундаа Москвагай хүн зондо энэ балет харуулха.

Түрэл орон дотороо

Долоон жэлэй дорюун алхам

(ТАСС-эй корреспондентнүүдһээ)

РУДНИГАЙ ТҮХЭЛ ХУБИЛНА

Долоон жэлэй шэнэ барилганудай нэгэн — Фрунзын нэрэмжэтэ шахта Кривой Рогто ашаглалгада үгтөө. Энэ хадаа газар доро, газар дээрэшье баригдаһан түхеэрэлгэнүүдһээ бүридэнэ.

Шахта Эсэгэ орондомнай бүтээгдэһэн шэнэ шэнэ техникээр хангагдаһан. Түмэрэй руда малтажа абаха бүхы хүдэлмэри хүсэдөөр оньһожоруулагданхай. Бутаруулга-илгалгын фабрика горнягуудай, барилгашадай омогорхол болоно. Энэ фабрика металлургическа заводуудта хэдэн мянган тонно руда сүүдхэ бүридэ бэлэдхэжэ үгэхэ байна.

Кривбасстахи Фрунзын нэрэмжэтэ урданай рудниые шэнэдхэхэ зорилгоор энэ шахта баригдаһан байна. Эндэхи урданай дүрбэн бишыхан, дутамагаар оньһожоруулагдаһан шахта һаяар хаагдаха юм.

ХАЛУУН ҮЕ САГ

Хойто зүгтэ Ивдель Обь хоёрой хоорондо түмэр зам барижа байгшадта хабарай халуун үе болоод байна. 151 километртэ зам табигдаад байна, жэлэй эсэс хүрэтэр үшөө 74 километртэ зам табигдаха зэргэтэй. 1964 ондо энэ зам Сибириин ехэ мүрэн — Обиин эрьедэ хүрэжэ ерэхэ. Мүнөө хэлхеэ холбооной лининүүд татагдана, хэмэл түхеэрэлгэнүүд бодхоогдоно, зунай автомобильна харгынууд заһагдана, байрын гэрнүүд баригдана.

КОЛХОЗ ХООРОНДЫН ФИБРОЛИТОВА ЗАВОДУУД

Колхоз хоорондын ехээр оньһожоруулагдаһан фибролитова дүрбэн завод Витебскэ областьдо баригдаа. Эдэнь Лепельскэ, Глубокско, Оршанска районуудта бодхогдоо. Түрүүшын продукци туршажа үзэхын тулади абтаад байна.

Химда сэнтэй, бүхэ бэхи фибролитова плитанууд гэр байра болон бусад барилганудые бодхоолгодо хэрэглэгдэхэ байна.

ЛИТВАГАЙ УДАРНА БАРИЛГАДА

Литовско ГРЭС-эй барилгашад ууралай хүсэнэй түхеэрэлгэнүүдые хабсаргажа эхилээ. Түрүүшын блок һуури дээрээ тодхогдон табигдаа. Котелынь часай турша соо 500 тонно уурал гаргаха байна.

МОСКВА. СССР-эй арадай ажахын амжалтануудые харуулһан выставкэ нээгдэбэ. Павильонуудайнь олонхи экспонадууд шэнэлэгдээ. Зураг дээрэ: «Машина бүтээлгын» павильондо.

ТАСС-эй фотохронико.

Илалтын үдэрэй һайндэртэ зорюулагдаһан баярай үдэшэ

МОСКВА, майн 9. (ТАСС). Фашистска Германиие илаһаар 17 жэлэй ойдо зорюулагдаһан баярай үдэшэ үсэгэлдэр Союзуудай байшангай Колонно зал соо болоо.

Советскэ Союзай маршалнууд, элдэб түрэлэй сэрэгүүдэй маршалнууд, генералнууд, адмиралнууд, партийна болон советскэ олониитын түлөөлэгшэд президиумдэ һуугаа.

Н. С. Хрущев түрүүтэй КПСС-эй ЦК-гэй Президиум хүндэтэ президиумдэ ехэ дэбжэлтэтэйгээр һуугдаа.

Хүгжэмэй аялган доро дайшалхы тугууд сценэ дээрэ гаргагдана. Эдэ тугууд доро совет сэрэгшэд баатарлигаар дайлалдаһан, дайсанаа дараһан байгаа.

Советскэ Союзай маршал В. Д. Соколовский баярай үдэшые нээгээ.

Удаань Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ совет сэрэгшэдэй гаргаһан мартагдашагүй габьяанууд тухай Советскэ Союзай Герой, сэрэгэй албанһаа табигдаһан артиллериин генерал-полковник Н. М. Хлебников, Советскэ Союзай Герой Н. В. Попова, В. В. Павлов, тэрэшэлэн сэрэгэй албанһаа табигдаһан полковник И. Ф. Хомич гэгшэд хөөрэһэн байна.

Үдэшэдэ хабаадагшад КПСС-эй Центральна Комитедтэ эльгээгдэхэ амаршалгын бэшэгые ехэ дэбжэлтэтэйгээр баталан абаа.

* * *

Майн 9-нэй илалтын һайндэрые тэмдэглэн манай Эхэ ороной ниислэл—Москвада артиллериин хорин буудалгаар салют үгөө. Тэрэшэлэн союзна республикануудай ниислэлнүүдтэ, баатар городууд—Ленинградта, Волгоградта, Севастопольдо, Одессэдэ артиллерийскэ салюдууд үгтөө.

Манай хани барисаан бата бэхил!

МОСКВА, майн 9. (ТАСС). Фашистска эзэмдэлгэһээ Чехословакиин сүлөөлэгдэһөөр 17 жэлэй ойе Чехословакиин Социалистическэ Республикын ажалшад баяр баясхалантайгаар һайндэрлөө. Эдэнтэй хамта Советскэ Союзай арадууд энэ гайхамшагта үдэрые тэмдэглэбэ.

Советско-чехословацка хани барисаанда зорюулагдаһан баярай суглаанууд, үдэшэнүүд манай ороной олон городуудта болоо.

Тбилисидэ үсэгэлдэр ехэ үдэшэ болоо. Тэрэниие гадаадын оронуудтай хани барисаа, соёл культурын холбоо байгуулха Грузиин бүлгэм эмхидхэһэн байна. Чехословацко-советскэ хани барисаанай бүлгэмдэ эндэ байлсагшад амаршалгын телеграмма эльгээгээ.

Кишиневто, Киевтэ, Минскдэ, Бакуда бусад городуудта болоһон суглаанууд болон үдэшэнүүдтэ хабаадагшад социалистическэ Чехословакида амаршалгануудые эльгээһэн байна. Эхэ ороноо хүгжөөлгэдэ, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал хангахын түлөө тэмсэлдэ шэнэ амжалтануудые туйлахыень Чехословакиин аха дүү арадта совет хүнүүд хүсэнэ.

Түмэр замай транспортын шэнэ техникын выставкые парти, правительствын хүтэлбэрилэгшэд хараба

Түмэр замай транспортын шэнэ техникын выставкые нүхэд А. П. Кириленко, Ф. Р. Козлов, А. Н. Косыгин, Н. С. Хрущев, П. Н. Демичев, А. Н. Шелепин, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшонор В. Н. Новиков, А. Ф. Засядько, КПСС-эй ЦК-гэй РСФСР-тэхи Бюрогой Түрүүлэгшын орлогшо П. Ф. Ломако, КПСС-эй ЦК-гэй таһагуудые даагшанарай орлогшонор К. С. Симонов, П. А. Здоров майн 9-дэ хараа. Зам харилсаанай министр Б. П. Бещев, локомотив бүтээлэг заводуудай главна конструкторнууд, локомотивуудай машинистнууд тайлбари үгөө.

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

ШУУМЖЭЛЭЙ ҺУУЛЭЭР...

Сэлэнгын хонинной совхоз Бурят ороной томохон ажахынуудай нэгэн юм. Совхоз 78450 гектар газартай: тэрэ тоодо 12450 гектар тарялан, 7800 гектар сабшалан, 27000 гектар бэлшээри бии. Ажахын эгээл олзотой һалбаринь гэхэдэ, хонин ажал болоно. Мүнөө хониднай 50 мянга үлүүтэй болонхой.

Һаяхан Улан-Удэдэ болоһон республикын механизаторнуудай зүблөөн дээрэ манай совхоз горьтой шүүмжэлэлдэ ороһон байха. Жэшээлхэдэ, үнгэрэгшэ жэлдэ манай совхоз 1813 гектар шэниисээ аяар 39 хоног соо тариһан юм. Тарилгаяа хаһа саг сооһь дүүргээгүй дээрэһээ ургасымнай хахадынь шахуу эдеэшээгүй һэн. Тэрэшэлэн таряа, үбһэ хуряалгын хүдэлмэри мүн лэ удааруулагдаһан байгаа. Нинтынгээ адуу малда бардам хүрэхэ үбһэ, һолоомо болон шэмэтэ тэжээл бэлдэжэ абаагүй дээрэһээ энэ үбэлжэлгые бэрхэшээлтэй байдалда үнгэргэжэ байнабди. Мүнөө оройдоо 15.000 хурьган абтанхай. Малай гарзашье ушарна.

Эдэ дутагдалнууд имагтал эмхидхэлэй болон ниитэ-политическэ хүдэлмэриин һулаар табигдаһан дээрэһээ, совхозой хүтэлбэрилэгшэдэй, хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй муугаар хүдэлһэн дээрэһээ болоо гэжэ хэлээ һаа алдуу болохогүй.

Манай совхозойхид партиин түүхэтэ XXII съездын, ЦК-гэй мартын Пленумэй шиидхэбэринүүдые гүнзэгыгөөр шудалжа, өөһэдынгөө хэжэ байһан ажалые хурсаар шүүмжэлэн хаража үзөөд байхадаа, эдеэ хоолой зүйл, илангаяа мяха, һү, үндэгэ, нооһо элбэг ехээр абаха арга боломжоёо үшөөл хүсэд хэрэглэжэ шаданагүйбди гэжэ мэдэрээ.

Партиин ЦК-гэй мартын Пленумэй материалнуудые зүбшэн хэлсэлгэдэ зорюулагдаһан совхозой фермэнүүдэй ажалшадай суглаанууд дээрэ адуу малайнгаа ашаг шэмые эрид дээшэлүүлхын тула шэмэтэ болон бүдүүн тэжээл һайса бэлдэжэ абаха арга боломжонууд тухайгаа ажалшад һайса хэлсээ. Орооһо таряанай, үндэр баян ургаса абаха, продукциин өөрын үнэ сэнгые химдаруулха, ажалай түлөөһые зүбөөр үгэдэг болохын түлөө юу хэхэ, хүдэлмэриеэ ямараар эмхидхэхэ тухайгаа һайса шэбшэһэн, хөөрэлдэһэн байнабди.

Совхозой партийна комитет болон дирекци хүдэлмэришэдые материальна талааринь урмашуулха зорилгоор ажахын тоосоондо оруулха гэжэ ехэхэн ажал хэжэ байна. Энэ шухала хэрэгтэ алдуу гаргахагүйн тулада совхозой бүлэг мэргэжэлтэд, үйлэдбэриин түрүүшүүл Зэдын аймагай ажахын тоосоондо ороһон Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо ошожо, ажалайнь шэнэ гуримтай танилсажа ерээ. Мүнөө совхозоймнай нэгэдэхи, гурбадахи фермэнүүд гол түлэб ажахын тоосоондо ороо. Ойрын сагта совхозой бусад фермэнүүд барандаа ажахын тоосоондо орохо юм. Шэнэ гуримаар ажалладаг болоходоо ниитын баялиг—газарнай эзэтэй боложо, гектар бүринь хүсэд ашаглагдаха гээшэ. Абтаһан продукциингаа хэмжээгээр хүдэлмэришэд салин хүлһээ абадаг болохо. Ажахын тоосоондо ороһон хонишодой бригаданuудта 3500—4500 толгой хонид тушаагданхай. Тэрэшэлэн 700—900 толгой эбэртэ бодо мал харууһалха ажахын тоосоондо ороһон бригаданууд, ажахын тоосоондо ороһон полевой-таряан ажалай бригаданууд байгуулагдажа байна.

Хүдөө ажахын продуктнуудые элбэг ехээр абаха талаар партиин Центральна Комитедэй мартын Пленумээр хараалагдаһан туйлай ехэ зорилгонууд нэн түрүүн ажалша арад зоной ажал хүдэлмэреэр, оролдолго тэмсэлээр бэелүүлэгдэхэ гээшэ. Тиимэһээ манай партийна комитет, эхин организацинууд малшадай, механизаторнуудай, мэргэжэлтэдэй, хүтэлбэрилэгшэдэй дунда ниитэ-политическэ, эмхидхэлэй хүдэлмэри һайжаруулха талаар эрид шууд хэмжээ абажа байна. Түрүүшүүлэй дүй дүршэл бүгэдын шадабари болгохын, ажал үйлэдбэридөө оньһон арга, машина, техникэ нэбтэрүүлхэ талаар нилээд хүдэлмэри хэгдэнэ.

Мал ажалай хүшэр хүндэ хүдэлмэри оньһожоруулхын тулада совхозой һаалиин фермэнүүдтэ «ёлочка» түхэлэй түхеэрэлгэнүүдые тодхожо, үнеэдээ машинаар һааха хэрэгые энэ жэлэй майн 15 болтор дүүргэхэбди. Үнгэрэгшэ һарада совхозой бүлэг мэргэжэлтэд, механизаторнууд болон һаалишад Кабанскын, Байгалай совхозуудта ошожо, машинаар үнеэдые һааха шухала хэрэгтэй танилсажа ерэһэн юм. Эдэ ажахынуудай түрүү дүй дүршэлтэй танилсажа ерэһэниинь совхоздо айхабтар ехэ туһатай байгаа. Мүнөө хоёрдохи фермымнай үнеэд машинаар һаагдажа байна. Гурбадахи фермэдэ «ёлочка» тодхогдожо, һаяар ашаглалгада тушаагдахань. Совхозой мэргэжэлтэд, зоотехнигууд Соколов, Гусева, инженер Пахеев, врач Савельев гэгшэдэй хүтэлбэри доро һаалишаднай энэ түрүү дүй дүршэлые шудалжа, ажалайнгаа бүтээсые, малайнгаа ашаг шэмые эрид дээшэлүүлжэ байна. Тэрэшэлэн оренбургынхидай онол аргаар хонидоо хайшалха зорилго табинхайбди. Энэ онол аргые һайса хаража, шудалжа ерэхынь тула нэгэ мэргэжэлтые Москва хото, арадай ажахын выставкэ дээрэ үнгэргэгдэхэ дүрбэн үдэрэй семинарта эльгээһэн байнабди.

КПСС-эй ЦК-гэй мартын Пленумэй тогтоол соо малда тэжээл бэлдхэхэ, тэжээлэй ургамалнуудые тариха хэрэгтэ ехэхэн анхарал табигдаа. Бидэ энэ хабар кукуруза 2 мянган гектар, горох 100 гектар, урдань Тамчын талада бүри таригдадаггүй байһан сахарай свёкло, тэжээлэй бобы яһала ехээр тарихабди. Пропашной ургамалнуудые тариха газар дээрэ мянга гаран тонно наг шэбхэ гаргагдаа. Хабарай тарилгада хүсэд оронхойбди.

Механизаторнуудай байха хээрын стануудые сэбэрлэжэ, сагаадуулжа, тэндэ улаан булангуудые нээжэ, газетэ, журнал болон шатар, домино гэхэ мэтые байлгажа, ниитын эдеэ хоол эмхидхээбди.

КПСС-эй ЦК-гэй мартын Пленумэй материалнууд болон шиидхэбэринүүдые, хүдөө ажахые саашадань хүгжөөн дэбжээхэ зорилгонуудые бэелүүлгын угаа ехэ удха шанартай байһаниие хүдэлмэришэд болон алба хаагшадта ойлгуулха хүдэлмэри үргэнөөр ябуулжа эхилээбди. Хүушанай коммунист, пропагандист Иван Васильевич Еранский, ажахын тоосоондо ороһон бригадын бригадир, агитатор Ц. Буянтуев, мэргэжэлтэд Соколов, Савельев болон бусад пропагандистнууд, агитаторнууд партийно-политическэ хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсана.

С. Цыбенов,
парткомой секретарь.

ПАРТКОМОЙ ГЭШҮҮН

Коммунист Мингас Фасхутдинович Фасхутдинов арба гаран жэлэй саада тээ Татарай республикаһаа Кяхтын аймагта ажаллахаяа һайн дураараа ерэһэн намтартай. Мүнөө нүхэр Фасхутдинов Пограничнын совхозой түрүү хүнүүдэй нэгэниинь болонхой.

Түрүүшын үдэрһөө гахайшан болоһон юм. Мингас Фасхутдинович энэ ажалдаа үнэн зүрхэнһөө дурлажа, мүнөөшье болотор тэндээ ажаллана бшуу.

Нёдондо тэрэнэй хүтэлбэрилдэг фермынхид эхэ гахай бүриһөө 24 поршоонхо абаһан, 400 шахуу гахай толгой бүриинь 80—85 килограмм шэгнүүртэйгээр гүрэндэ худалдажа, партиингаа XXII съездые ажалай бэлэгээр угтаһан юм.

Ехэ-Нугын гахайшад туйлаһан амжалтаараа һанаагаа амарангүй, 1962 ондо эхэ гахай бүриһөө 25 поршоонхо абаха гэһэн уялгатай. Тэдэнэр шэнэ жэлэй түрүүшын үдэрһөө эхилжэ, габшагай шударгыгаар ажаллана. Мүнөө фермынхид 300 шахуу поршоонхо абаад, гарзагүйгөөр түлжүүлжэ байнхай.

Нүхэр Фасхутдинов ганса ажалаа, хара амяа хараад ябадаггүй хүн байха. Совхозой коммунистнууд тэрэнэй ажалые үндэрөөр сэгнэжэ, партномой гэшүүнээр һунгаһан юм. Тиимэһээ Мингас Фасхутдинович соёл surталай болон ойлгууламжын хүдэлмэридэ угаа эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Жэшээнь, өөрынгөө фермэ дээрэ олон жэлэй туршада агитатораар хүдэлхэдөө, ажалшадай дунда эгээ хүндэтэй хүниинь болонхой. Тэрэнэй хөөрэлдөөнүүд хододоо ажабайдалтай нягта холбоотойгоор үнгэргэгдэдэг.

Совхозой ажалшад нүхэр Фасхутдиновта эдэбын асуудалаар хододоо хандадаг. Ажабайдалай гүн соогуур олон жэлэй туршада халуун хүйтэниие туршажа ябаһан Мингас Фасхутдинович хүн бүхэнэй асуудалда ехэ анхаралтайгаар хандадаг. Тэрэнһээ гадна нүхэр Фасхутдинов өөрынгөө дүй дүршэл тухай аймагай гахайшадта хөөрэжэ үгэдэг. Жэшээнь, һаяхан Унгуркуй тосхондо болоһон һонирхолтой уулзалга дээрэ өөрынгөө дүй дүршэл тухай хөөрэжэ үгэнгөө, һая гараад байһан поршоонхонуудые яажа харууһалхаб гэжэ заажа үгөө.

Коммунист нүхэр Фасхутдиновай хүтэлбэрилдэг гахайн фермынхид КПСС-эй ЦК-гэй мартын Пленумэй шиидхэбэринүүдые үнэн зүрхэнһөө һайшаажа, гахайн мяха бүри ехээр гүрэндөө худалдахын тула аһан шадалаараа оролдожо байна.

С. Климов.

Владимир Александрович Сковородников ПВЗ-гэй котельнэ цехын эрхим автоматчигуудай нэгэн юм. Энэ нүхэр социалис мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадалсан, халаан бүринтгөө нормые 120 процент хүрэтэр дүүргэнэ. Зураг дээрэ: В. Сковородников ажалдаа.
З. ВЕСНИНАГАЙ фото.

ХЭМЖЭЭ АБТАА

Толилогдоогүй бэшэгүүдтэ харюу

«Нюдөө хаана эмнүүлхэб?» гэһэн гаршагтай бэшэг нүхэр Ш. Бамбалаевһаа (Ахын аймаг) манай редакцида мартын 30-да ороһон юм. Улан-Удэ ошожо, республикын больницада 7 хоног соо хэбтэхэ зуураа, нюдөө эмнүүлжэ шаданагүйгөөр хии гаргаша хэһэн, сагаа дэмы хаяһан тухайдаа бэшэһэн байгаа.

Энэ бэшэг Бурядай АССР-эй Элүүрые хамгаалха министртэ эльгээгдэһэн юм.

Республиканска больницын главна врачын орлогшо нүхэр М. Гармаев тэрэ бэшэгээр хэмжээ абтаһан тухай иигэжэ мэдээсэбэ:

— Медицинскэ документнүүдые наринаар шалгахада, бэшэг соо хэлэгдэһэн баримтанууд зүб байба.

Врач нүхэд С. Ф. Зарбаева П. К. Минаев хоёр үбшэлэгшые аргалха үедөө эмнэлгын гурим баримталаагүй, хайша хэрэгээр хандаһан байгаа. Отделениие даагша нүхэд А. Н. Тумурова, Н. Б. Боянова гэгшэдтэ зэмэ тохоогдоо. Ш. Бамбалаевые Ахын аймагһаа республикын больницада ерүүлжэ нюдыень үзэхэ, эмнэхэбди.

„Байгалай“ ээлжээтэ номер

Бурядай АССР-эй уран зохёолшодой Союзай, Соёл культурын министерствын үмэнэһөө хэблэгдэдэг «Байгал» гэжэ уран зохёолой ниитэ-улас түрын журналай 2-дохи номер һаяхан бурят хэлэн дээрэ хэблэлһээ гараба.

Журналай түрүүшын хуудаһанда «Правда» газетын 50 жэлэй ойдо зорюулагдаһан плакат-зураг, «Правда» газетын редакцида Бурядай уран зохёолшодой эльгээһэн амаршалгын бэшэг толилогдоо. Тэрэшэлэн Цэдэн Галсановай «Ленин тухай сээжын бодолнууд» гэһэн шүлэг тунхаглагданхай.

Тус номерто Жамьян Балданжабоной «Дабаан» гэжэ романай эхиниинь хэблэгдэжэ эхилбэ, үргэлжэлэлынь удаадахи номерто толилогдохо. «Байгалай басаган» гэһэн гаршагтай Цырендулма Дондоковагай поэмын үргэлжэлэл, Вениамин Штеренбергын «Хододоо замда» гэжэ повесть (оршуулгань Вл. Лубсановай) хэблэгдэнхэй.

Хориин аймагай Чесанын найман жэлэй һургуулида ухибүүдэй уран зохёолой бүлгэм бии юм. Тэндэ арба гаран бэлигтэй үхибүүд хабаадалсадаг. Бүлгэмые һургуулиин багша, поэт Чимит Дарибазарон хүтэлбэрилнэ. Һурагшад Ц .Оборов, В. Тимофеева, Ш. Сультимов, И. Цыбикжапов гэгшэдэй зарим шүлэгүүд «Улаалзай» гэһэн юрэнхы гаршаг доро толилогдоно.

«Долоон жэлэй дорюун алхам» гэһэн бүлэгтэ Чингис Гомбоинай «Газар, уһанай эзэд», Владимир Островскиин «Бригадирай дневник» гэһэн статьянууд бии.

Журналай редакци «Бүхы арадай хэрэг» гэжэ гаршагтай нүхэд Б. Буянтуевай, Р. Зандановагай публицистическэ статья толилжо, байгаалиин баялиг үлэмжэ һайнаар ашаглаха тушаа өөһэдынгөө һанамжа, дурадхалнуудые журналда бэшэжэ байхыень ой модо хамгаалагшадые, агнууриин ажахынуудай хүдэлмэрилэгшэдые, колхознигуудые, совхозууд болон промышленна предприятинуудай хүдэлмэришэдые уряалаа.

Гунга Чимитовай «Үхибүүдтэ эрхим номуудые бэшэе» гэһэн шүүмжэлхы статья журналда хэблэгдэнхэй.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: таряалангай «хатан» кукурузые холбо... шан шара хуба эрдэни ороoһотой буурсагаар шэмэглэжэ ... республикымнай шэдитэдэй нэгэн, Иволгын туршалтын... ажахын кукурузашан-селекционер Г. Д. Пепеляев өөрынгөө ... һан кукурузын буурсагуудые шалгажа байна.
М. НАМЖИЛОВАЙ ...

Агрономууд болон кукурузашадай анхаралда

Кукурузын үрэһэ ургуулая

(Түргэн эдеэшэдэг шэнэ сортын кукуруза бии болгохо тухай)

Манай эндэ таряалангай «хатан» кукуруза таридаг болоһоор яһала үнинэй. Жэлһээ жэлдэ үндэр баян ургаса абадаг Сибириин «шэдитэн» гэжэ суутай болоһон кукурузашадшье манда бии. Республикын түрүү кукурузашад Н. И. Дампилов, Б. Б. Галданов, Р. Д. Гонсорунов болон бусад гектар бүриһөө 800—1000 центнер хүрэтэр ногоон эшэ намаа хуряана.

Теэд мүнөө гансашье кукурузын ногоон намаа набша ехээр хуряаха бэшэ, харин тэрэнэйнгээ буурсагые һүн эдеэтэй болгожо, эдеэшүүлжэ абаха зорилго табигдана гээшэ. Юуб гэхэдэ кукурузын ургаса буурсаглуулжа, тэрэниинь ядахын сагта һүн эдеэтэй болгожо абаад, силос дарахада белок, витамин ехэтэй байдаг бшуу. Жэшээнь, гектар бүриһөө дунда зэргээр 500 центнер ургаса һүн эдеэтэй буурсагтайгаар абаа һаа, тэрэнь 10 мянган тэжээлэй единицэ болохо байна. Хэрбээ ургасаяа буурсаглуулангүй абабал, тэрэнь 8000 гаран тэжээлэй единицэ болохо ушартай. Теэд буурсагтайгаар абтаһан ургасань болбосорһон белок, протеин гэдэгээр һураггүй баян байха ха юм.

Хайшан гээд кукурузые богонихон болзор соо һайнаар ургуулжа, буурсаглуулжа абаха гээшэб?

Пэн түрүүн богони болзорто ургажа, түргэн эдеэшэдэг сортын кукуруза бии болгохо ёһотойбди. Хэнэйшье мэдэһээр мүнөө ехэнхидээ ороной баруун областьнуудһаа, гол түлэб Украина, Хойто Кавказһаа кукурузын үрэһэ асаржа таридаг байнабди. Теэд тэндэхи газарай хүрьһэн, байгаалиинь уларил манай эндэхиһээ тад ондоо ха юм. Тиимэһээ тэндэһээ асаргдаһан «Горец ранний», «Вир-42», «Воронежская-76» «Стерлинг» гэхэ мэтэ сортнууд гол түлэб удаан болзорто ургажа эдеэшэдэг бшуу. Эдэ сортнууд манай эндэ һайнаар ургажа, буурсагынь хүсэд эдеэшэжэ шадахагүй байһаниинь элитэ. Эгээл тиимэһээ бидэ нютагайнгаа эрхэ байдалда тааруу, бүри түргэн болзорто эдеэшэн ургадаг сортын кукуруза бии болгохо ёһотойбди.

Үнгэрһэн жэлнүүдэй дүй дүршэл дээрэһээ харахада, эндэмнай илангаяа июниин түрүүшын хахадта, саашань июлиин 20 болотор кукурузын ургасын гараса ехээр удаардаг байна. Энэ үе соо эшэ набшань өөдөө оройдоол 30—40 сантиметр, сагай уларилай тон таарамжатай байгаал һаань, 70—80 сантиметр ургадаг. Түрүү кукурузашад энэ үедэ ургасынгаа түргэн ургахын тулада, тэрэнээ уһалжа, наг шэбхын шэмэ шүүһэ, минеральна үтэгжүүлгээр нэмэлтэ тэжээл оруулдаг.

Теэд яахадаа, ямар шалтагаанһаа кукурузын ургасын гараса иигэжэ удаарнаб? Академик Лысенкын хэлэһэнэй ёһоор эгээл энэ үедэ кукурузын ургаса өөрынгөө гурбадахи шатада орожо, досоогоо бүрилдэн эдеэшэжэ эхилнэ. Энэ үедөө ургамал наранай элшэ дулаа тон ехээр хэрэглэдэг гээшэ. Хүрьһэндэ, агаарташье 30—40 градус дулаан заабол байха зэргэтэй. Гэхэтэй хамта июнь соо манай эндэ ехэнхидээл хүйтэншэг байхаяа һанадаг ха юм. Түрүү кукурузашадай жэшээгээр июниин түрүүшын хахадта, июль соо ургасада илангаяа нарин харууһа эмхидхэхэ, нэмэлтэ тэжээл оруулха, шииг нойто багатай һаань, уһалха хэрэгтэй.

Богонихон болзорто ургажа, түргэн эдеэшэдэг сортын кукуруза бии болгохын тула юу хэхэ ёһотойб? Кукурузын ургаса үдэр соо 12—14 час тухай наранда шарагдахадаа һайн гэжэ тодоронхой. Тиимэһээ ургамалай ургаха гурбадахи шатадаа хүрөөд байхадань, тэрэниие бүхэли үдэр соо наранда шарууланггүй, оройдоол 12 час тухай байлгаад, бэшэ тээнь халхалжа, һүүдэр соо ургуулхада болохо гэжэ һанагдана. Тиигэхын тула кукурузые тон багахан газарта, түрүүн 2—3 эшэ тараад, ургуулха байна. Июниин хоёрдохи хахадта, ... ехээр ургамалай гараси... бадахи шатадаа хүрөө... хада, тэрэнээ үглөөнэй ... һаа үдэшын 8 болотор ... да шаруулжа ургуулаа... тээнь халхалжа, һү... байлгаха хэрэгтэй. Т... үдэртөө 12 час тухай ... шарагдаад, бэшэ тээн... дэр соо ургаһан ку... энэ эрхэ байдалдаа да... богони болзорто эде... шэнэ сортын ургамал бо... лохо ушартай.

Энэ аргаар түрүүн нэ... буурсаг эдеэшүүлжэ аба... тэрэнэйнгээ ороoһо хой... лынь тараад, баһал хэ... сагтань халхалжа ур... байна. Энэ мэтээр 3—... соо туршалга хээд, үрэһ... жа шадаа һаамнай ман... дэ таараха, түргэн эде... шэнэ сортын кукуруза бо... лохо аабза гэжэ найда... Туршалга хэжэ ургу... сортынгоо үрэһые жэл... олошоруулха ёһотойбди.

А. Капус...
Бурядай АССР-эй ...

ҮГЭДӨӨ ХҮРЭХЭНЬ ЛАБТАЙ

Энэ жэлдэ хабар эртэ ерэбэшье, модо урадхуулгын Хүрьбын участогайхид сезоной нгоо ажалые эмхитэйгээр эхилбэ. Бүри үбэл байхада бэлэдхэгдэһэн модод, мүльһэн дээрэ зөөгдэжэ, штабельнууд болон табигдаһан юм. Мүльһэнэй хайлахатай хамта штабельнууд уһа руу унажа, Хүрьбэ голоор модон урадхуулагдажа захалба.

Хүрьбын леспромхозой хүдэлмэришэд үбэлдөө модоёо мүльһэн дээрэ зөөхэ шэнэ арга хэрэглэн, модо штабель болгохо гансахан ажалһаа 5,6 мянган түхэриг арьбалһан юм. Мүнөө үшөө ехэ мүнгэн алмагдахаар хараалагдана. Участогай хүдэлмэришэд модо уһа руу табиха хүндэ хүшэр ажалһаа сүлөөлэгдэхэһөө гадна, ехэ мүнгэн зөөри арьбалха байна.

Модо мүльһэн дээрэ штабель болгон табихада ехэ ашатуһатай гэжэ дүй дүршэл гэршэлэн харуулаа. Тус участогай хүдэлмэришэд олон бэшэшье һаа, бэлэдхэлэй бүхы ажал хараалагдаһан саг болзор соонь дүүргэжэ шадаһан байна. Модо урадхуулга дээрэ хэрэглэгдэхэ техникэ, зэр зэбсэг, хүдэлмэришэдэй үмдэхэ тусхай хубсаһан дууһан бэлэн болгогдоо. Хүрьбэ голые зубшан гидротүхеэрэлгэ баригдаа.

— Энэ жэлдэ дүрбэн зуун метр утатай даамба, мүн хаалта баряабди, модо урадхуулгые түгэс бэлэдхэлтэйгээр угтабабди,—гэжэ бригадир Борис Тыхеев мэдүүлнэ.

Мүн модо урадхуулагшадай ажаһуудалай эрилтые хангаха хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулагдаа. Энэ жэлдэ 29 бригадын хүдэлмэришэдэй байха гэр байра заһабарилагдаа, шэнээр баригдаа. Хоёр байратай, мүн нэгэ байратайшье, хэдэн шэнэ гэрнүүд һаяхан ашаглалгада тушаагдаһан байна.

1962 ондо модо урадхуулагшадай хэхэ ажалынь ехэ. Ганса тус участогайхид 312 мянган кубометр модо уһаар урадхуулжа, арадай ажахыда саг болзор соонь гээлтэгүйгөөр хүргэхэ зорилготой. Энэ зорилгоёо нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхын тула бэлэдхэлэй бүхы ажал хэгдээ гэхэдэ болоно. 52 мянган кубометр модон оньһожоруулагдаһан аргаар уһанда табигдаха юм. Мүнөө хэрэгтэй бүхы механизмуудынь ашаглагдажа эхилэнхэй. Иигэжэ эндэхи хүдэлмэришэд модо урадхуулгые болзорһоонь 10 үдэрөөр уридшалан дүүргэхэ гэжэ шиидэбэ. Николай Сапунов, Борис Тыхеев, Дмитрий Сороковиков гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг бригадынхид модо урадхуулгые ямаршье гээлтэгүйгөөр болзорһоонь урид дүүргэхээр бэлэн. Тэдэнэр технологическа заабариин ёһоор хараалагдаһанда орходоо үсөөн хүдэлмэришэдэй хүсөөр энэ ажалаа дүүргэхэ байһанаа мэдүүлэв.

Модо урадхуулагшадай хэлэһэн үгэдөө хүрэхэнь дамжаггүй. Нүхэд Тыхеев, Сороковиков, Сапунов, Бахманов модо урадхуулга дээрэ 1954 онһоо ажаллажа, нилээд ехэ дүй дүршэлтэй болоһон хүнүүд. Тэдэнэр жэл бүхэндэ даабаряа холо үлүүлэн дүүргэдэг.

Н. Хузин,
Совнархозой ой модоной, модо болбосоруулгын управлениин инженер.

ҺААЛИШАД АМАРБ...

Һаяшаг Чесанын совхозой 2-дохи отделениин Улааха Арал гэжэ нютагай һаалиин фермэдэ үнеэдые оньһон аргаар һааха «ёлочка» түхэлэй түхеэрэлгэ тодхогдоо.

Энээниие һаалишад тон баяртайгаар угтажа, үнеэдые оньһон аргаар һааха мэргэжэл шудалхын түлөө ехэхэн оролдолго гаргана. Түрүүшээр үнеэд энээндэ ехэ ладаагүй байжа, тэрээндэ оруул... гахань бэрхэтэй болоо... һү шэмээешье бага ... таа. Теэд саашадаа эн... алишье талааpаа аша... байхые эндэхид һайса... нэ.

— Урдань арбаад ... үнеэдээ гараар һааг... жэ үглөөнэй бүрэнх... шын харанхыда байра ... раа хэдэн час тэмтэрж... ша һэмди. Тэды олон үне... хадаа гаршни шалаха, ... хирха, юрэдөөл зоболо... ша бэлэй. Харин мүнө... амараад байнабди. һ... гэрэлтэй байра соогоо ... оруулаад, хүхэ дэл... угаажа нидхэрээд, онь... хеэрэлгынгээ хүхэлт... углаад лэ орхиходош... һаба руу өөрөө гоожо... ха юм. Аргагүй амар ... даа. Һаалишадбди гээ... роо нэгэ газарта агс... хаяа болёобди. Һураа... даа, нэгэ хүн 30—40 ... шалгүй һааха байна,—... эндэхи үнинэй һаалиш... ренжап Содномова хөө...

Үнеэдые оньһон арга... даг түхеэрэлгые дүй ... ехэтэй механизатор ... Доржо Жамьянов ... һаадгүйгөөр хүдэлгэнэ. ... нүхэр Жамьянов үнеэ... ха оньһон түхеэрэл... хайшан гэжэ хэрэглэх... һаалишадтаа заажа, ... жа үгэдэг байха юм.

— Ехэл хүнгэн хүлт... гэн бэрхэ хүн даа. Ма... ра соогуур ходол гүй... ха. Шадажа ядаа, түл... һаашни һайнаар хээ... гаад үгэхэ,—гэжэ ... һаалишад магтана.

Ц. Дуг...

Хори.

Энэ—бүгэдэниитын хэрэг

ҺУРАГША БҮХЭНДЭ ЖЭЛ БҮРИ КЛАСС АБХУУЛХЫН ТҮЛӨӨ

☆ ☆ ☆

гуулинуудтахи үйлэдбэриин һуралсалые һайжаруулха зорилгоор багшанарай бликанска зүблөөндэ хабаадагшадай зүгһөө республикын олониитэдэ хандаһан

ХАНДАЛГАҺАА

най түрэл Коммунистическэ партиин XXII съез- үхэтэ шиидхэбэринүүд, КПСС-эй Программа коммическэ общество байгуулагшадые һурган хүмүү- ю үүргэтэй совет һургуулиин саашанхи хүгжэл- мые эли тодоор хараалаанхай.

хибүүдтэ политехническэ болон үйлэдбэриин даардэм олгохо хэрэг һургуулиие олониитэтэй бата олбоотой болгоһоной ашаар лэ туйлагдаха байна. энтэй дашарамдуулан, республиканска зүблөөнбаадагшадай хандалгын гол зүйлнүүдые дурдая:

Политехническэ болон профессиональна һуралсал эруулхын тула һургуулинуудые түхеэрэлгэ, хэрэгэ бүрин хангаха;

Үйлэдбэриин һуралсалда үхибүүдые хабаадуулха ө дүүргэхэ;

1962—1964 онуудта бүхы базова предприятинуудта эбэриин һуралсалай участогуудые эмхидхэхэ;

Хүдөө ажахын үйлэдбэритэй танилсажа байһан һудые Коммунистическэ партиин һүүлэй шиидхэбэртэй танилсуулха;

1962 ондо бүхы дунда, найман жэлэй һургуулинуудэрэдэ һурагшадай үйлэдбэриин бригаданууды охо, тэдэнние түрүү колхоз болон совхозуудай жэр ажахын тоосооноо үндэһэлэн эмхидхэхэ. 1963 лотор һурагшадта зорюулан полинууд дээрэ бол- түхэлтэй культстануудые бариха;

Хүдөө ажахые электрификацилха мэргэжэлтэдэй хэрэгтэй болоһые хараада абалсажа, тиимэ мэргэдые һурагшадай дундаһаа олоор бэлдэхэ;

Коммунис ажалай бригаданудай зэргэдэ ын түлөө мүрысөө үргэн далайсатайгаар хэхэ, һурагшадые предприяти, колхоз болон сой ажабайдалда үргэнөөр элсүүлхэ;

Үйлэдбэриин һуралсал хадаа ажалда һурагшакоммунис ёһоор хандуулха, юрэнхы эрдэм ба политехническэ мэргэжэл дээшэлүүлхэ гол арга болоно.

Мүн республиканска зүблөөндэ хабаадагшад КПСС-ЦК-гэй мартын Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлэдэ, хүдөө ажахыгаа үргэн далайсатайгаар хүгжөөдэ дунда һургуулинуудай профессионально-техническэ училищинуудай багшанарые эдэбхитэйгээр хамжэнь уряалба.

...РЮУН НАНГИН УЯЛГА

...ние ажабайдалтай нягта ...гоор хүдэлгэхэ тушаа ...ерховно Соведэй Хуулиин ...н хойшо нилээд саг үнгэ- ...гүйгөөр номоо үзэхэ, эрдэм ...рэни баялиг шудалжа, ...ын үедэ ажаллаха, ажа- ...беэ зэһэн бэлдэхэ арга нү- ...рагшадта олгогдонхой. Энэ ...һурагшаднай хоёр дабхар ...йшантай болоо. Тэндэнь ...эруул класс, элдэб лабора- ...орнеудүүд бии. Үхибүүдые ...шо һургаха, хүмүүжүүлхэ ...дүршэлтэй багшанар манд... ...Гэбэшье һуралсал — хү- ...ын хүдэлмэри мүнөөнэй ...дүүрэн харюусанагүй гэжэ ...аар. Юуб гэхэдэ һураг- шадай номоо муугаар үзэдэг, хоёрдохи жэлээ нэгэ класста һуудаг ябадалһаа үшөөл хахасаадүй байгдаһаар. Жэшээ болгон иимэ баримта дурдая. Һуралсалай энэ жэлэй түрүүшын хахадта аймагай һургуулинууд 20 процент «голодоһо» гаргаа. Энэнь ямар удхатайб гэхэдэ, муу сэгнэлтэ абаһан һурагшадай тоо аяар 20 процент болоо бшуу. Хэрбээ ямар нэгэн предприяти гү, али фабрика, заводой һара, квартал соогоо 20 процент голодоһо гаргабалнь, үзэгдөө-дуулдаагүй ушар гэжэ тоологдоод, дээдын зургааһаа элдэб комисси гараха, шалгалта хэгдэхэ бшуу. Харин аймагай һургуулинуудай хахад жэлэй турша соо 20 процент «голодоһо» гаргаад байхадань, хэнэйшье һанаан зободоггүйнь гэмшэлтэй. Зарим нэгэн элдэб шалтагаан дурдаад, бэеэ сагааруулхые оролдодог.

Манай Мухаршэбэрэй дунда һургуулиин багшанар үнгэрэгшэ һуралсалай жэлэй дүн гаргахадаа, һурагшадай хоёрдохи жэлээ нэгэ класста һууха ябадалһаа хахасаха тушаа педсовет дээрээ шангаар хөөрэлдөө һэн. Бии байгаа арга боломжо, дүй дүршэлөө али бүхы талаһаань гүнзэгыгөөр шэнжэлэн хөөрэлдэһэнэй удаа үхибүүдые хоёр жэл нэгэ класстань һуулгангүй байжа шадагдаха гэжэ элирээ һэн.

Зүгөөр, энэ шиидхэбэри бэелүүлхэдэ бэлэхэн бэшэ байхыень бидэ һайн мэдэнэбди. Теэд хуушанайхяараа ажаллаад, мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлэнгүй, түрүү багшанарай дүй дүршэлые үдэр бүриингөө ажалда хэрэглэнгүй байха эрхэ манда хэншье үгөөгүй. Иимэ юумэ хээгүй һаа, түрэл партиингаа, арад зонойнгоо манда даалгаһан хүндэтэ үүргые бэелүүлжэ шадахагүйбди.

Ушар тиимэһээ манай һургуули мүнөө жэлдэ нэгэшье һурагшые хоёрдохи жэлдэнь нэгэ класста һуулгахагүй гэһэн уялга абаад, улам эршэ зоригтойгоор ажаллана. Комсомолой, пионернүүдэй организациин, түрэлхидэй комитедэй, багшанарай коллективэй хүдэлмэриие партийна организаци хиналта дороо абаа.

Һургуулимнай бухыдөө 26 класстай. Тэрэ тоодо 13 эхин, 13 ахалагша классуудта хамта 830 һурагшад юрэнхы эрдэм шудалжа, коммунизмын үедэ ажаллаха, ажаһуухаар бэеэ бэлдэнэ.

Абаһан уялгаяа бэелүүлхын тулада юун хэгдэжэ эхилээб гэхэдэ муугаар һурадаг һурагшадта хэшээлэйнь һүүлээр ном заалга эмхидхэгдээ. Һурагша бүхэн тусхай тетрадьтай болонхой. Алдуутайгаар бэшэһэн үгэеэ, тоо бодолгын болон бусад предмедүүдээр ойлгоогүй юумэеэ онсолжо, тэндээ заһан бэшэжэ байдаг. Һурагшад булта — нэгэнэйнгээ, нэгэн — бултанайнгаа түлөө оролдохоор хүмүүжүүлэгдэнэ. Класс бүхэндэ түрэлхидэй комитет, һурагшадай эдэбхитэд томилогдоо, тодорхойлогдоо. Пионернүүдэй звено, дружинанууд хоорондоо мүрысэдэг. Класс соо хэн нэгэнэй муу сэгнэлтэ абабал, тэрэнь онсо ушар гээшэ гэжэ тоологдоод, классай, пионернүүдэй звеногой суглаан дээрэ шангаар хэлсэгдэдэг. Тиимэ һурагшын номдоо һайнаар һурахын, саашадаа классай нэрэ гутаахагүйнь тула, бэрхэ һурагшад тэдэнние шефтээ абадаг. Мүн түрэлхидтэй холбоо барисаагаа һайжаруулаабди. Үхибүүдэйнгээ ямараар һурадагые һонирхожо, багшанарта туһалжа байдаг аба, эжынэр улам олошорно. Тэдэнэр заримдаа хэшээлдэнь ерэжэ һуудаг. Багшанаршье һурагшадайнтаа гэртэнь ошожо, үхибүүд сүлөө сагаа ямараар үнгэргэнэб, номоо һаадгүйгөөр үзэхэ, гэртэхи даабаряа дүүргэхэ арга тэндэнь олгогдонхой гү, түрэлхидтөө ямараар ханданаб, гэртэхи ажалда туһа хүргэнэ гү, али үлүүсэ ехээр зарагдана гү — гэхэ мэтэ асуудалаар саг үргэлжэ һонирхожо байдаг.

«Һургуули мэдээсэнэ» гэһэн ханын газетэ хэдэн хэһэгээр һара бүри гарана.

Үхибүүдые зүбөөр хүмүүжүүлхэ зорилготой үдэшэнүүд үнгэргэгдэжэ, түрэлхид булта уригдадаг. Олон жэлдэ багшалһан, баян дүй дүршэлтэй багшанар болон түрэлхид тиимэ үдэшэнүүдтэ һонирхолтой лекци, хөөрэлдөө хэдэг.

Энэ хүдэлмэри эмхи гуримтайгаар ябуулһанаймнай үрэ иимэ байгаа: жэлэй түрүүшын хахадта һурагшадаймнай амжалта 92,4 процентдэ хүрөө. Тиихэдэ Е. Веретельниковагай хүтэлбэрилдэг 10-дахи класс, В. Миронычевагай 6-дахи «Б» классай һурагшад нэгэшье муу сэгнэлтэгүйгөөр, 100 процент амжажа гараа.

Һуралсал ажал хоёрые адли тэгшээр эмхидхэхэ, ургажа ябаа залуу үетэнние хүдэлмэридэ дүршэлтэй, ажабайдалай үргэн замда һайн бэлэдхэлтэйгээр оруулха хэрэгтэ һургуули гол анхарал хандуулдаг. Һургуулидамнай шулуугаар шэнэ мастерской баригдажа байна. Хүбүүд 9-дэхи классһаа эхилжэ тракторист, комбайнер, машинистын мэргэжэлдэ һурана. Эдэнэр «Коммунизм» колхозой хабарай тарилга, таряа хуряалгада эдэбхи ехэтэйгээр хабаададаг. Үхибүүднай һаалишан, тугалшан, тахяашан, гахайшан боложо, огородой эдеэ ургуулха гэхэ мэтээр ажалай дүршэл олодог. «Коммунизм» колхоздо зайн галаар үнеэ һааха түхеэрэлгын тодхоогдоходонь, 10-дахи классай басагад тэрээгээр үнеэ һаажа һураа.

Һургуулиин 10-дахи, 6-дахи «Б» классайхид коммунис ажалай хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө тэмсэнэ.

Республикын багшанарай зүблөөндэ хабаадагшадай хандалгатай танилсаад байхадаа, үхибүүдые хоёрдохи жэлээ нэгэ класстань һуулгахагүй гэһэн уялгаяа нэрэтэй түрэтэйгөөр бэелүүлхэ гэжэ зоригжонхойбди.

Д. ДИСКО,
Мухаршэбэрэй аймагай түбэй дунда һургуулиин һуралсалай талые даагша.

Замаймнай залууршад хөөрэнэ

Хэшээл соонь һайнаар ажаллуулха

И. АДУШИНОВА, ...тайн дунда һургуулиин математикын багша

...рагшадта эрхим һайнаар ...уулхын тула нэн тү- ...шээлнүүдээ удха түгэл- ...һонирхолтойгоор үнгэргэ- ... Би хадаа урда тээнь ...зүйлнүүдые улам бэ- ...хойноһоо оролдохынгоо ...шэнэ материал үзэлгэ- ...нхарал хандуулнаб. Тии- ...шээлэй минута бүхэн на- ...ар түсэблэгдэнэ, таа- ...упражнени, бодолгонууд ...хэгдэнэ, нютагай ажа- ... жэшээ баримтанууд ...дана. Гадна үхибүүдэй ...бэшэжэ дүүргэхэ хүдэл- ...тулюурхан һурагшадта ...ламжа үзүүлхэ байһа- ...гладэгби.

...ые зохёоходоо ехэнхи- ...й жэшээ баримтануудые ...хойноһоо оролдодог- ... арга хэрэглэхэдэ мате- ...гүй ехэ удхашанар- ... үхибүүд ойлгон аба-

...юуб гэхэдэ, шэнэ мате- ...гүй хэшээлэй үедэ ... хойноһоо оролдоно- ... үедэ һурагшаднай ан- ... темэнүүдээ дабтажа ...

...аар тон үсөөхэн хүү- ...сэгнэлтэ абана. Гэбэшье ...й жэлэй дүүрэтэр тэ- ...һаар һурадаг боло- ...онь лаб этигэнэб.

Замаймнай залууршад хөөрэнэ

ШЭНЭ АРГАНУУДЫЕ НЭБТЭРҮҮЛХЭ

В. С. ПОПОВА, Закаменай аймагай Михайловскиин дунда һургуулиин завуч

— Манай һургуулиин зарим багшанарай хүдэлмэридэ ямар дутагдал байгааб гэхэдэ, тэдэнэр гансахан лэ учебник соо заагдаһанай ёһоор хэшээлнүүдээ үнгэргэдэг һэн. Тэрээнһээ шалтагаалан оршон тойронхи ажабайдалһаа, ажаүйлэдбэриһөө гээгдэхэ, тэрэнние обёорон харахагүй баримтанууд үзэгдэдэг һэн. Тиихэдэнь һурагшадай эрдэм мэдэсэнь ехэ халирхай, гүйхэн болошодог һааб даа.

Тус дутагдалые усадхахын тула үхибүүдтэй хөөрэлдөө гү, али асуудалнуудта харюу бэшүүлжэ абадаг байнабди. Жэшээнь, дүрбэдэхи класста иимэ асуудалнуудые дурадхаа һэмди:

1. Адресаа гүйсэдөөр бэшэ. 2. Танай тосхоной хажуугаар ямар уһа мүрэн урдажа гарадаг бэ? 3. Аймагаймнай центр ямар нэрэтэйб? 4. Түрэлхидшни хаана ажалладаг бэ? 5. Манай тосхондо ямар хүнүүд замай залууршад гэжэ нэрэтэй болонхойб? 6. Манай эндэхи колхознигууд мүнөө үедэ ямар ажал хэнэб? — гэхэ мэтэ.

Иимэрхүү асуудалнууд мүн бусадшье классуудта үгтэһэн байха. Энээн дээрэһээ һурагшадай хэр зүбөөр бэшэдэгынь, ажабайдал болон хүдэлмэри хэр һайса мэдэдэгынь тодорхойлогдоно. Гадна учебник дотор багтан ороһон зүйлнүүдые нютагай жэшээ баримтанудаар баталан харуулха шухала. Дурсагдаһан хүдэлмэриие багша бүхэнэй оролдосотойгоор ябуулһанай ашаар үхибүүдэй эрдэм мэдэсэ нилээд һайжараа.

Тэрэшэлэн манай һургуулиинхид Липецкэ областиин багшанарай дүй дүршэл дамжуулан абахын хойноһоо оролдоно. Тиихэдээ липецкынхидэй онол арга хэрэглэжэ, хэдэн хэшээлнүүд үнгэргэгдөө. Энэ юу харуулааб гэхэдэ, манай олохон багшанар дурсагдаһан багшанар мэтэ хүдэлжэ шадаха, һайн үрэ дүн туйлахашье аргатай байна.

Гадна һургуулиимнай эрхим багшанар нүхэд П. Д. Егорова, Е. К. Полюдова гэгшэдэй дүй дүршэл бултаараан шудалжа байнабди. Тиин тэрэнние хэрэглэжэ ямар амжалта туйлаһан тухайдаа суглаан дээрэ зүбшэхэбди.

Мүн предмедүүдые заахадаа хоорондонь холбоо байгуулха тушаа ехэ анхарал хандуулагдана. Жэшээнь ород хэлээр зурагуудтай гү, али уран зохёолой хэһэгтэйгээр даабари үгэхэдэ үхибүүд яһала һайнаар бэшэдэг байбашье, харин биологическа болон техническэ текстын ёһоор диктант гү, али бэшэмэл хүдэлмэри дүүргэхэдээ ехэ ядалсадаг байха юм. Жэшээлхэдэ 10-дахи классайхид «Кибернетикэ» гэһэн темэ дээрэ диктант бэшэхэдээ олонхидынь муу сэгнэлтэ абаа. Эндэ ород хэлэ зааһан багшын дутамагаар хүдэлһэниинь балшыса элирнэ ха юм.

Бидэнэр дутуу дунданудаа миин элирүүлээд лэ зогсодог бэшэ, харин тэдэнние усадхахын хойноһоо оролдодог гээшэбди.

☆ ☆

Замаймнай залууршад хөөрэнэ

ОРОД ХЭЛЭ ҺАЙНААР ШУДАЛНА

Е. С. КУРИГАНОВА, Хориин дунда һургуулиин эхин классай багша

— Бурят һургуулинуудта олохон үхибүүд ород хэлэ шудалхадаа ядалсадаг. Тиимэһээ түрүүшын үдэрһөө эхилээд лэ ород хэлэн дээрэ һурагшадые хөөрүүлжэ, бэшүүлжэ һургахын хойноһоо ехэтэ оролдодогби. Зарим хүүгэд тон юрын ород үгэнүүдые мэдэхэгүй ерэдэг. Үгүүлхэдээшье тулюур байдаг. Жэшээнь «корова» гэжэ үгые «хороба» гэжэ үгүүлхэ юм.

Нэн түрүүн ород үгэнүүдые гү, али богонихон мэдүүлэлнүүдые өөрөө эли тодоор хэлэжэ, удаань үхибүүдээр тэрэнээ дабтуулан хэлүүлдэгби. Оршон тойрон байгаа элдэб хэрэгсэлнүүдые, зураг дээрэшье зураатай байһан юумэнүүдые ород хэлэн дээрэ нэрлүүлдэгби.

Тэрэшэлэн үхибүүдтэеэ ород хэлэн дээрэ хөөрэлдэдэгби. Тиихэдээ һурагша хадаа багшын табиһан асуудал ойлгожо, тэрээндэ харюу үгэжэ һураха байна. Иимэ хөөрэлдөөндэ бүхы класс эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг. Эндэ ханын зурагууд хэрэглэгдэнэ. Гэбэшье бурят һургуулинуудта зорюулагдаһан зурагуудай үгы шахуу байһаниинь гэмшэлтэй.

Үшөө юуб гэхэдэ, зурагай ёһоор үхибүүдээр багахан расскаэ зохёолгон бэшүүлдэгби. Үзэһэн бүхы дүримүүдээ үхибүүн бүхэнэй ямараар ойлгоһониинь эндэ эли тодоор харагдаха юм.

Тиимэ хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэхэһөө гадна мэдүүлэлнүүдые зохёолгодогби, экскурсинуудые үнгэргэдэгби. Тиихэдээ баһал ород хэлэн дээрэ хөөрэлдэдэг, урда үзэһэн үгэнүүдээ дабтан бэхижүүлдэг гээшэбди.

Ород хэлэ заалгада мүн бусадшье олон янзын аргануудые хэрэглэдэгби. Тэрээнэй ашаар бүхы үхибүүдни һайнаар һурадаг.

Алдар нэрэнь—арадай багша

Алтан намар. Сентябриин нэгэнэй үглөөгүүр. Хюмһанайшье шэнээн үүлэгүй, сэлмэг хүхэ огторгой. Иимэ һайхан үдэр һургуулиин богоһо алхажа, түрүүшынхеэ партада һууһанаа мартаха аалши!

Һургуулиин газаа хүүгэд дүүрэн: сахюур сагаан фартугтайшье, хүзүүндээ гал улаан галстугтайшье үхибүүд олон. Уданшьегүй үглөөнэй тунгалаг һэрюухэн агаарта тэжэгэр гүзөөтэй гуулин шара хонхо «Хэшээлдээ орогты, шамдагты, бү хожомдогты» гэһэндэл, «хэлээ амандаа» багтаажа ядаһандал, жэнгиршэнэ. Һургуулиин коридор хооһоржо, сэл хүхэ будагтай үүдэнэй саанаһаа бүдүүн нариншье абяанууд бүүр-түүр дуулдана. «Би хэлэхэм», «Би хэлэхэм» гэһэн үхибүүдэй дарья шууяа табилдахань 2-дохи класс сооһоо тодохоноор дуулдана.

— Үхибүүд, «би», «би» гэжэ хашхаралдангүй, гараа үргэдэг заншалаа амаралтынгаа үедэ мартажархёо алтайт? — гэжэ багшынгаа хэлэхэлээр, һурагшад үнэхөөрөөшье зунай зулгы хүхюун сагта зорогондоо байжа һурашаһанаа мэдэрһэндэл, нюдэ сабшахын зуура абяа аниргүй болоо, хөөрэхэн пүсхэгэр гарханууда үргэн һуугаа бэлэй. Зунайнгаа амаралта тухай хөөрэлдэнгүй хэшээлээ эхилжэ болохо аал?!

Түрүүшын партада һууһан Лопсон хүбүүн:

— Би зундаа абатаяа үбһэн дээрэ ажаллааб. Бухал шэрээб, Доржо, Витя, Олег баһал бухал шэрээ. Моридоо урилдуулаа һэмди. Зээрдэ моримни 3 дахин ахижа гараһан юм...

Һүүлээрнь түб түхэреэхэн нюдэтэй, улаан ягаахан хасартай Октябрина:

— Эжытэеэ Улан-Удэ ошооб, — гэхэлээрнь үхибүүд гэдэргээ эрьелдэн, тэрээн тээшэ харанад. Урдань кинодо харадаг поезд, вагонууд, трамвайнуудые хараab, тэдээндэ һуужашье үзөөб. Оперно театр соо ороходо нюдэ һаргама гоёл даа,— гэжэ богонихоноор дүүргэхэдэнь багшань:

— Октябрина, городто үзэһэн, хараһанаа нүхэдтөө бүри тодорхойгоор хөөрэжэ үгыш, бэшэмнай городто ошожо үзөөгүй ха юм,— гэхэдэнь Октябрина нэгэ хэды соо аниргүй болшоод байһанаа, город тухай зугаалжа эхилбэ...

Үшөө хэшээлэй эхиндэ Витя хүбүүнэй ори гансаараа гараа үргэнгүй һуухыень адаглаһан багшань:

— Мүнөө Витя манда хөөрэжэ үгэг,— гэхэдэнь, шарахан толгойтой хүбүүн доошоо хараад, амандаа уһа балгаһандал, абяа аниргүй байба.

— Иван Дугарович, Витя зундаа хаанашье ошоогүй, дүүнэртэеэ гэртээ һуугаа, һонин юумэ хараагүй бшуу,— гээд хойнонь һууһан нүхэрынь сэхэ руунь табижархина.

— Витиие туһатай юумэ хээгүй гэжэ һанана гүт? Тиимэ бэшэ ха юм, эжынь Витиеэ гэртээ һуулгаад, совхозой ажалда ябалсаа бшуу. Тиимэһээ угаа туһатай юумэ хэһэндэ тоолохо ёһотойбди,— гэжэ багшань Витиин түлөө харюусана..

Багша Иван Дугарович Бартаев алтан намарай эхин һарын нэгэнэй үдэрые ганса мүнөөдэр игэжэ угтаа гү? Үгы, аяар 29-дэхеэ угтажа байна. Тэрэ хэды олон үхибүүдые эрдэмэй дээжэ «а» үзэгтэй танилсуулжа, ажабайдалай үргэн замда гаргааб! Һуража гараашадыень тоолохо болоо һаа, хэдэн зуугаад болохол! Тэдэнэй дунда аймаг соогоо сууда гараһан һаалишадшье, кукурузашадшье, механизаторнуудшье, багшанаршье, хүдөө ажахын мэргэжэлтэдшье байха. Тиихэдэ партийно-советскэ, профсоюзай болон комсомолой ажалда хүдэлөөшэдшье олон.

Үнгэрһэн 1960—61 онуудай һуралсалай жэлдэ һурагшадынь 1-дэхи классаа һайнаар дүүргэжэ, бултадаа хоёрдохидо ороо. Түрүүшынхеэ партада һууһан үхибүүдые эбтэй эетэй коллектив болгон хүмүүжүүлхэ, 36 сагаан үзэгтэй хахад жэлэй туршада танилсуулангаа ульгам хурданаар уншадаг болгохо гээшэмнай харюусалгатайшье, хүндэтэйшье хэрэг бшуу.

Теэд Иван Дугарович ганса үнгэрһэн жэлдэ бэшэ, харин арба гаран жэлэй туршада нэгэшье һурагшые 2-дохи жэлдэнь нэгэ класста улөөнгүйгөөр хүдэлжэ байна. Багша бүхэн өөрынгөө «нюусатай» байдаг, тиимэһээ багша нүхэр Бартаевай тэрэ «нюуса» тухай тобшо тэдыгээр бэшэхэ болоо һаа иимэ.

Нэгэдэхи «нюусань» — хэшээлнүүдээ шэнэ аргаар үнгэргэдэг болоһон. Олонхи багшанар хэшээлнүүдээ нэгэл янзаар үнгэргэдэг. Жэшээнь, хэшээлээ гэрэй даабари шалгалгаар эхилээд, һүүлээрнь шэнэ темэ гаража, тэрэнээ дабтаад, гэрэй даабари үгэлгөөр дүүргэдэг бшуу. Түрүү багшанар, тэдэнэй тоодо Иван Дугарович тэрэ дүрэһөө үни арсажа, хэшээлээ шэнэ аргаар үнгэргэдэг болонхой. Теэд тэрэ «хуушан» аргань юугээрээ мууб? Хэшээлэй эхиндэ һурагшадай гэртэнь үгтэһэн даабари шалгалгада, урдахи хэшээлдэ гараһан материал асуулгада 20—25 минута үнгэрдэг ха юм. Багша арай гэжэ шэнэ темэеэ гараад, эхэнхи ушарта тэрэнээ хадуулгангүй гарашадаг ааб даа. Тиимэһээ һурагшадай шэнэ темэ хэр зэргээр ойлгоһониинь мэдэгдэнгүй үлэшэдэг. Харин багша нүхэр Бартаев шэнэ темэ ойлгуулгада, тэрэнээ бэхижүүлгэдэ гол анхаралаа табидаг, тиимэ дээрэһээ олон жэлэй туршада амжалтатайгаар ажаллана.

Хоёрдохи «нюусань» — һурагшадай дүүргэһэн хүдэлмэри болон юу ойлгоһыень зүбөөр сэгнэдэг. Зарим багшанар хэшээлэй эхиндэ гэрэй даабари шалгажа гү, али урдахи хэшээлдэ үзэһэн материалаа асуужа сэгнэлтэ табидаг заншалтай бшуу. Теэд Иван Дугарович энээнһээ үни арсаһан, тиихэдэ сэгнэлтэ табилгада ехэл болгоомжотойгоор хандадаг. Шэнэ темэеэ һайнаар ойлгуулжа, тэрэнээ бэхижүүлээд, һурагшадай хэр зэргэ ойлгоһониие шалгахадаа журнал соогоо сэгнэлтэ табидаг. Энэнь тон зүйтэй ха.

Хүүгэдые коммунис ёһоор хүмүүжүүлгын талаар баян дүй дүршэлтэй болоһон Иван Дугаровичын ажалай юрэнхы жэжэ божо «нюусануудые» тоолоодшье яалайб.

Иван Дугарович ганса өөрынгөө ажалые сахяад ябангүй, мүн зоной дунда ябуулагдадаг соёл сурталай хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг.

Иван Дугаровичын хүтэлбэри доро 30 гаран агитаторнууд даажа абаһан участок дээрээ ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулжа байна. Нютагайнь зон багшынгаа хүдэлмэри үндэрөөр сэгнэжэ, сомоной Соведтэ 3 дахин депутадаар һунгаһан байха юм.

Ушар тиимэһээ нүхэр Бартаевые ёһотой арадай багша гэжэ нэрлэдэгынь угаа зүб.

Д. ОШОРОВ.

Замаймнай залууршад хөөрэнэ

Физикые ажабайдалтай холбохо

Ф. З. КОНТОРЕР, Түнхэнэй аймагай Хэрэнэй дунда һургуулиин физикын багша

— Манай һургуулиин физикын багшанар 6—10 классуудта нэгэшье муу сэгнэлтэ абхуулангүйгөөр һуралсалай жэлые дүүргэхэ зорилго табинхай. Тиихын түлэ физикэ заалгаар олон янзын онол аргануудые хэрэглэжэ байнхайбди. Физикын баян кабинедтэйбди. Эндэхи хэрэгсэлнүүдэй олонхиие үхибүүд өөһэдөө, мүн багшанар бүтээһэн байха. Гансахан лэ һүүлэй хоёр жэлэй турша дотор 60 гаран элдэб янзын приборнууд үхибүүдэй гараар бүтээгдээ. Иимэ түгэс түхеэрэлгэтэй кабинедтэй байһан түладаа программын ёһоор хараалагдаһан алибаа хүдэлмэриие алгадгүй һайнаар дүүргэдэг болонхойбди. Энэмнай үхибүүдэй теоретическэ эрдэм мэдэсэ бэхижүүлгэдэ ехэхэн нүлөөтэй.

Үхибүүдые үйлэдбэритэй, элдэб механизмуудтай, станогуудтай болон бусад элдэб янзын түхеэрэлгэнүүдтэй танилсуулжа, хэшээл соогоо үзэһэн теориёо бодото ажабайдал дээрэ ямараар хэрэглэхэ ёһотой байһан тухайнь ойлгуулнабди.

Һургуулидамнай радио-техникын, киномеханигуудай, эдир технигүүдэй кружогууд хүдэлдэг, физикээр үдэшэнүүд үнгэргэгдэдэг, ханын һонин гаргагдадаг байна.

Иигэжэ хэшээл соо үзэһэн материалнуудаа ажабайдалтай нягтаар холбожо шудалхадаа үхибүүдэй эрдэм мэдэсэ хараа байса дээшэлдэг юм. Тэдэнэр тодо гүнзэгы удхатай харюу үгэхэһөө гадна, ажабайдалһаа болон оршон тойронхи ажаүйлэдбэриһөө ульгэр жэшээнүүдые шадамараар хэрэглэжэ хөөрэдэг.

Кабанскын Степнодворецкэ 8 жэлэй һургуулиин һуралсалай талые даагша Софья Митрофановна Амагаева 30 жэл багшална. Нүхэр Амагаевагай һурагшанар ходол һайн һурадаг юм. Зураг дээрэ: Софья Митрофановна 7-дохи класста бурят хэлэнэй диктант бэшүүлжэ байна.

А. МАНТАЕВАЙ фото.

КОНКУРС

Арадай уран һайханай үйлэдбэриие улам хүгжөөхэ, уран зурагай болон шэмэглэлэй искусствын эрхим зохёолнуудаар хүн зониие хангахын тулада культурын, Нютагай промышленностиин министерствонүүд ба Бурядай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи улад зониие ажаһуудалай талаар хангаха управлени уран шэмэглэлэй искусствын эрхим зураг, македүүд болон эскизүүдэй конкурс соносхобо.

Конкурсын болзор — соносхогдоһон үдэрһөө 1962 оной сентябриин 1 болотор.

Энэ конкурсдо республикын уран һайханай үйлэдбэридэ дурадхагдажа боломоор эрхим зураг, македүүд болон эскизүүд — үргэн зондо шухала хэрэгтэй юумэнүүд, сувенирнүүд ба бэлэгэй эрхим хэрэгсэлнүүд үгтэхэ зэргэтэй. Ямар нэгэн эрхим зүйлэй үнэгүй байхын тула, уран һайханай үйлэдбэриин предприятинуудай арга боломжодо тааруу байхынь тула конкурсдо хабаадагшад республикынгаа нөөсэ боломжые харааадаа абаха ёһотой.

Ямар юумэнүүдые конкурсдо дурадхажа боломоор байһыень нэрлэбэл: түмэр болон яһан дээрэ зураһан, модо, шулуугаар урлаһан, мозаика, керамика, скульптура, һонирхолтойгоор зохёогдоһон хүүгэдэй наадан-хайнууд, папье-маше гэдэгээр хэгдэһэн хэрэгсэлнүүд, шудхалаа, бүд шэмэглэхэ зурагууд, шэнэ янзын хубсаһан, гутал малгайнууд, элдэб мебель.

Эрхим хэрэгсэлнүүдэй түлөө 13 шан үгтэхэ:

Нэгэ нэгэдэхи, гурбан хоёрдохи, дүрбэн гурбадахи, табан урмашуулгын шангууд.

Энээнһээ гадна, һайшаагдаһан эрхим бүтээл — хэрэгсэлые тусхай түлөөһөөр предприятинууд худалдан абаха.

Эрхим бүтээл — хэрэгсэлнүүд конкурсдо иимэ адресаар эльгээгдэхэ:

Улан-Удэ город, Соведүүдэй нэгэдэхи байшан, Бурядай АССР-эй Культурын министерство, «конкурсдо».

Эталонуудаа һайнаар согсолоод, девизтэйгээр эльгээхэ, тиихэтээ хамта девиз, авторай нэрэ, обог, отчество болон адрес тусгаар конверт соо мүн лэ эльгээлсэгдэхэ ёһотой.

Хүхюутэй даа клубтамнай

Бичурын совхозой Шэбэртэ нютагай клуб соо ороходо таатай, зохид. Хананиарнь элдэб плакат, уряа лозунгнууд, түрүү һаалишад, гахайшадай зурагууд харагдана. Клубта хододоо хүхюутэй зугаатай байдаг. Үдэшэлэндөө кино, хатар наада харуулагдадаг. Дуратайшуул биллиард наадаха, ном, газетэ уншаха аргатай. Эдэ бүгэдэдэ клубые даагша комсомол басаган Галина Пурбуева ехэхэн туһа хүргөө.

Б. Батуева.

Эртын овощ

Городой зониие огородой эдеэгээр хабар эртээнһээ хангаха гээшэ город шадарай хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй шухала зорилгонуудай нэгэниинь мүн. Тиимэһээ ойрын жэлнүүдтэ эртын овощ ургуулхын тула теплицэнүүд бүтээгдэжэ, үгэрсэ, помидор, мангир эртээнһээ худалдадаг боложо байнхай.

Жэшээнь, Улан-Удын столовонуудай трестын гахай шахаха совхозой теплицэ 990 дүрбэлжэн метр талмайтай юм. Тэрэнэй 660 дүрбэлжэн метрыень үгэрсэ, 330 дүрбэлжэн метрыень помидор эзэлдэг. Түсэбэй ёһоор эндэһээ 100 центнер үгэрсэ, 36 центнер помидор абаха ушартай. Май һара гаратар эндэхи огородшон 38 центнер үгэрсэ городто худалдаад байгаа.

Теплицэдэ коммунис ажалай ударнигууд Мария Дмитриевна Шубина, Анастасия Никитична Катовщикова гэгшэд 6 жэлдэ таһалгаряагүй хүдэлнэ.

Мүнөө жэлдэ эдэнэр түсэбөө үлүүлэн дүүргэхэ байһанаа мэдүүлнэ. М. Шубина—70 центнер, А. Катовщикова—60 центнер үгэрсэ тушааха гэһэн уялга абанхай.

Эндэ хүдэлдэг коммунис ажалай бригадые Нина Николаевна Бондарева хүтэлбэрилдэг. Тэрэ дээдэ эрдэмтэй, агроном мэргэжэлтэй юм.

Помидор ургуулдаг таһалгада коммунис ажалай ударник Любовь Иннокентьевна Шубина ажалладаг. Тэрэ майн 1-нэй һайндэрөөр түрүүшын 80 килограмм улаан помидор городто ябуулаа.

Энэ шударгы бэрхэ коллективэй дүй дүршэл дээрэһээ харахада эртын овощ теплицэдэ ургуулхада ашаүрэтэй гэжэ тэмдэглэхээр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: эндэхи дүй дүршэл ехэтэй огородшодой нэгэн А. Н. Катовщикова өөрынгөө ургууһан эртын үгэрсэ шэгнээд, тушаажа байна.

Май һара манай республикада

(Хизаар ороноо шэнжэлэгшын тэмдэглэлһээ)

Май һарада манай республикада урин дулаан сагай эхиниинь ерэдэг. Майн түрүүшын үдэрнүүдһээ хаа хаанагүй ургы сэсэг һалбаржа захалаа. Мүн энэ һарада элдэб модо бургааһанууд набша намаагаа дэлгээдэг. Түбхын түрүүндэ энгэр газарнуудта удаань тала дайдаар ногоон ургажа, дэлхэйн шэмэг болоно.

Майн тэнгээр хада уула, ой тайга тэрэнгиин ятаан үнгөөр бурхөөгдэдэг байна. Колхоз, совхозуудта ороооһо таряанай тарилга дүүрэжэ, хартаабха тариха саг ерэнэ. Энэ үедэ 10 сантиметр гүнзэгыдэ газарай хүрьһэн 6—8 градус хүрэтэр дулаасаха.

Республикымнай урда аймагуудаар мойһон сэсэглэжэ захалаад майн һүүл багта бүхыдөө шахуу сэсэглэхэ. Мойһоной сэсэглэжэ эхилхэдэ кукуруза тариха саг ерэдэг. Тиихэдэ 10 см. гүнзэгыдэ газарай хүрьһэн 10 градус хүрэтэр дулаасадаг. Мүн энэ үедэ таримал жэмэстэ модод сэсэглэжэ захална.

Галуун, хон шубууд, хайлгана, нугаһан, суусагаалжан тэхэ мэтын шубууд, май һара соо республикын газар дээгүүр ниидэн үнгэрдэг. Хура, һойрой наадан эхилжэ, хүнүүдые һонирхуулдаг юм. Майн 20 гаранаар хүхы шубуун донгодожо, хаа хаанагүй тэмээн хараасгай үзэгдэдэг. Гулабхаагай түрүүшын дальбараанууд ниидэжэ захалба. Эрбээхэй, һоно батаганаанууд олошордог. Гадна буга, энгин хандагай, боро гүрөөһэн гэхэ зэргын томо ангууд зулзагалжа, түлөө дахуулдаг.

Майн түрүүшын хахадта Байгал далайн урда хажуу ехэнхидээ мүльһэнһөө һалажа, саашадаа удангүй мүльһэгүй болоно. Алгана, ялаагана, сурхай, хадара загаһанууд түрэһээ хаянад.

И. КОТОВ.

Зуһаландаа орохоёо бэлдэхэ

Һаяхан Хамниин сомоной Соведэй сесси дээрэ зунай сагта малай харууһалга эмхидхэхэ тухай асуудал зүбшэн хэлсэгдэбэ.

Үнгэрэгшэ жэлнүүдтэ XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхоздо зунай сагта мал харууһалха талаар бага бэшэ дутуунууд үзэгдэдэг байгаа. Хорёонуудай дуталдалһаа боложо хура борооной ороходо хонид шабар соо хэбтэхэ баатай болодог һэн. Эдэ бүгэдые хараадаа абажа, малай зуһаха байра заһалгые, шэнэ барилга мүнөөһөө эхилхэ хэрэгтэй байна. Гадна малшадта һайн байра байдал түхеэрхэ шухала гэжэ эндэ хэлсэгдэбэ.

Г. Тугутов.

Закамен.

Ехэ шүүбэри

Байгша оной мартын 23-да болоһон тиражда тудаһан лотерейнэ билетүүдэй шүүбэринүүдые республикын нөөсэлгын кассанууд түлэжэ үргэлжэлһөөр.

Улан-Удэ городой хэлхеэ холбооной 10-дахи отделениин хүдэлмэрилэгшэд хамтаржа, зуун билет абаһан байгаа. Тэдэнэйнь нэгэндэ хубсаһа угаадаг машина, үшөө 3 биледтэнь багахан шүүбэринүүд тудаа. Сэмбын фабрикын хүдэлмэришэн Чентасов үхибүүдэй велосипед, городто ажаһуудаг Коденева, Сергеев гэгшэд 2-дохи классай радиоприемнигуудые шүүгээ. Тэрэшэлэн хэдэн холодильнигууд, ковер, фотоаппарат, аккордион гэхэ мэтэ үнэтэ шүүбэринүүд түлэгдэбэ.

Т. Лобанова.

КИТ

Кит хадаа газар дэлхэй дээрэхи эгээл томо амитан болоно. Урда эртэ сагташье иимэ томо амитан байгаагүй юм. Кит-финвал, шүдэтэ кит (кашалот) гэдэгүүд 60—70 тонно татадаг. Хүхэ кидэй (блювалай) зарим нэгэнэйнь шэгнүүр 120 тонно болодог. Тэрэнэй утань 30 метр хүрэтэр байдаг.

Энэ томо амитанай мяхан, өөхэн, арһан, яһан хуу хэрэглэгдэдэг. Кидэй өөхэн эгээл үнэтэй, элдэб витаминуудаар баян продукт болоно. Тэдэнэй өөхэн эдеэ хоолдо оролсодог, тон шухала техническэшье хэрэгсэл болодог юм. Нэгэ хүхэ кидһээ 30 тонно өөхэ абтадаг. Тиимэ тооной өөхэ мянган толгой томо гахайһаа гү, али 5 мянган хонинһоо абажа болохо байна бшуу.

Кит-финвалай мяхаар амтатай аад, хүнэй эдихэдэ бэе махабадта ашатай туһатай консерв бүйлүүлдаг. Ехэнхи ушарта кидэй мяха, яһые малда эдюулхын тулада талхан болгодог. Тиихэдэнь эльгэниинь витамин А гэдэгээр элбэг тулада болбосоруулагдахаяа медицинскэ промышленностьда үгтэдэг. Зүгөөр кидэй эльгэнэй шэгнүүр тонно шахуу татадаг юм. Кидэй арһа элдэжэ, дээдэ сортын булгайрһаа эхилээд, элдэбын бэһэнүүд болгон хэрэглэгдэдэг.

(«Юный натуралист» журналһаа абтаба).

Сагай уларил

Бурядай гидрометбюрогой мэдээсэнэй ёһоор мүнөөдэр республика доторнай түргэ түргэн сэлмэжэ, бүрхэжэ байха, хойто аймагуудаар бага зэргэ бороон орохо. Баруун хойноһоо һэбшээ, һалхин болохо. Улан-Удэдэ үглөөгүүр 0, үдэрынь 8—10 градус дулаан болохо.

Майн 12—13-да республикада үүлэтэйшэг байха. Хура бороон орохогүй. Баруун хойноһоо һалхилха. Хойто аймагуудаар һүниндөө 0—5 градус хүйтэн, урда аймагуудаар 1 градус хүйтэнһөө 4 градус хүрэтэр дулаарха. Үдэрынь хойто аймагуудаар 7—12, урда аймагуудаар 14—19 градус дулаан болохо.

ФУТБОЛ

3:1 тоотойгоор...

Майн 9-дэ Бурядай АССР-эй 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ стадион дээрэ ехэ мүрысөөн болобо. Эндэ республикынгаа нэрэ хүндые хамгаалжа ябаһан «Байкал» командынхид Новокузнецк городой түлөөлэгшэдтэй уулзаа. Тус уулзалга ехэ һонирхолтой байхаар хүлеэгдэһэн байна. Юуб гэхэдэ манай айлшад—«Металлург» командын футболистнар үнгэрһэн жэл ехэ һайн бэлэдхэлтэй байһанаа олохон городуудаар харуулһан байна. Тэдэнэр Барнаулай футболистнарые 5:0, «А» класста наададаг «Кайрата» — 1:0, «Пактакорэ» командые 3:0 тоотойгоор шүүһэн байха. Тиигээд ганса Москвагай «Локомотивай» футболистнарта һүрөө даруулаа бэлэй.

Мүнөө жэл «Металлургынхид» мүн лэ һайнаар наадажа байнхай. Һаяхан тэдэ Благовещенск городой «Амурай» футболистнарые шүүгээ.

Гэбэшье уржадэр бирагүйгөөр наадаа гэжэ тэмдэглээ. Илангаяа хамгаалагшадынь һулашаг байшоо.

Эдэ бүхые шадамар бэрхээр хэрэглэһэн «Байкалай» футболистнар 1-дэхи, 12-дохи, 17-дохи минутануудтаа очкотой болоһон байна. Тиигэжэ энэ уулзалга 3:1 гэһэн тоотойгоор манай командынхидай илалтаар түгэсэбэ. Иигээд байхадаа «Байкалай» футболистнар гурбан уулзалгын һүүлээр байдалаа улам һайжаруулба гээшэ. Саашадаа амжалтаяа улам арьбадхахын түлөө бүхы арга боломжоёо хэрэглэхэ шухала болоно. Тиигэбэл Россин Федерациин табадахи зонодо түрүү һууринуудай нэгые эзэлжэ шадаха.

«Металлургынхид» харюугаа абаха аргатай. Ушарынь ерэхэ амаралтын үдэр—майн 13-да эдэ хоёр команда дахинаа уулзаха юм.

Зураг дээрэ: «Байкалай» воротагай дэргэдэ.

Л. Хайдуровай фото.

Хилын саанаһаа

Гитлеровскэ Германиие илаһанһаа хойшо 17 жэ[л] гүйсэһэнэй ойе гадаадын оронууд үргэнөөр тэмдэгл[эбэ]

БЕРЛИН, майн 9. (ТАСС). Гитлеровскэ Германиие илаһанһаа хойшо 17 жэл гүйсэһэнэй ойе Германида байдаг бүлэг совет сэрэгүүдэй солдадууд, офицернүүд, мүн Германиин Демократическа Республикадахи совет эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд тэмдэглэбэ. Гитлеровскэ Германиие бута сохиһонһоо хойшо 17 жэл гүйсэһэнэй ойдо зорюулагдаһан баяр ёһолололой суглаанууд, үдэшэнүүд Культурын ордонуудта, офицернүүдэй клубуудта үнгэргэгдэбэ.

Сэрэгэй подразделенинүүд, совет эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд, һурагшад, багшанар эсэгэ ороноо хамгаалха Агууехэ дайнай жэлнүүдтэ унаһан совет сэрэгшэдэй хүшөөнүүдтэ сэсэгүүдые табихаяа мүнөөдэр үглөөгүүр ошобо. Берлиниие сүлөөлхэ дайнда алуулһан совет солдат, офицернүүдэй хүүр дээрэ, Берлинэй Трептов-парк гэдэгтэ хүшөө бодхоогдонхой юм. Тэрэ хүшөөдэ баглаа сэсэгүүдые тэдэнэр табиһан байна. Тиигэжэ Германида байдаг бүлэг совет сэрэгүүдэй главна командованиһаа, СССР-һээ ГДР-тэ байдаг посольствоһоо, бусад советскэ организацинуудһаа тэндэ сэсэгүүд табигдаа. СССР-һээ ГДР-тэ байдаг элшэн сайд М. Г. Первухин, Германида байдаг бүлэг совет сэрэгүүдэй главна командалагша армиин генерал И. И. Якубовский, сэрэгэй соведэй гэшүүн генерал-полковник С. П. Васягин гэгшэд баглаа сэсэгүүдые табиха ёһололдо байлсаба.

БАРУУН БЕРЛИН, майн 9. (ТАСС). Баруун Берлинэй түрүү үзэлтэй хүн зон гитлеровскэ фашизмһаа Германиин сүлөөлэгдэһэн ойе тэмдэглэһэн байна. Герман-совет хани барисаанай Баруун Берлиндэхи бүлгэм городой бүхы районуудта суглаа үнгэргэбэ. Советскэ Союзай арадуудтай хаанн ёһоной харилсаа холбоогоо бэхижүүлхэ ёһотойбди гэжэ суглаанда хабаадагшад мэдүүлээ.

Герман-совет хани барисаанай Баруун Берлиндэхи бүлгэмэй түрүүлэгшын орлогшо Рольф Элиас үгэ хэлээ. Баруун Берлинэй сенат коммунизмда эсэргүү политика бэелүүлнэ. Манай бүлгэмэй ажал хүдэлмэридэ сенат һаад тойбо ушаруулха гэжэ оролдоно. Зүгөөр арадуудай хоорондохи хани барисаан илан мандаха гэжэ бидэнэр батаар этигэнэбди гээд Рольф Элиас мэдүүлбэ.

СЕПГ-эй Баруун Берлинэй организациин нэгэдэхи секретарь Г. Данелиусай асуудалнуудта харюусаһые «Ди Вархейдт» газетэ толилбо. Коммунизмда эсэргүү политика ябуулдаг сенадай түлөөлэгшэдтэ Баруун Берлинэй хүн зон сохилто үгэхэ ёһотой. Тиигээд Советскэ Союзтай, Германиин Демократическа Республикатай, бусад социалис гүрэнүүдтэй харилсаа холбоо тогтоохо гэжэ оролдохо уялгатайбди гээд Г. Данелиус үргэлжэлүүлбэ.

ПРАГА, майн 9. (ТАСС). Советскэ армиин ашаар Эхэ оронойнгоо фашис богоолшолгоһоо сүлөөрһэнһөө хойшо 17 жэл гүйсэһэнэй ойе Чехословакиин арад зон мүнөөдэр тэмдэглэбэ. Энэ һайндэртэй дашарамдуулан, Прагын Летненскэ талмай дээрэ сэрэгэй парад болобо.

Чехословакиин компартиин ЦК-гэй нэгэдэхи секретарь, Чехословакиин Социалистическэ Республикын президент Антонин Новотный, правительствын түрүүлэгшэ Вильям Широкий, Национальна суглаанай түрүүлэгшэ Зденек Фирлингер болон ЧССР-эй бусад хүтэлбэрилхы ажал-ябуулагшад парадта байгаа. КПСС-эй ЦК-гэй секретарь Л. Ф. Ильичев толгойлогшотой КПСС-эй партийна хүдэлмэрилэгшэдэй делегациин гэшүүд, Советскэ Союзһаа Чехословакида байдаг элшэн сайд М. В. Зимянин, дипломатическа корпусой гэшүүд мүн лэ тэндэ байба. Летненскэ талмай дээрэ болоһон һайндэртэ Прагын олон мянган ажалшад хабаадаа.

СОФИЯ, майн 9. (ТАСС). Гитлеровскэ Германиие илаһан үдэрые Болгариин олониитэ үргэнөөр тэмдэглээ.

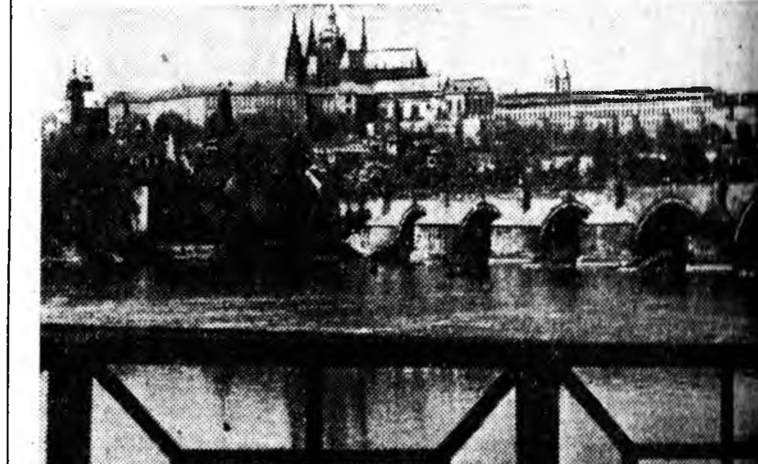
Немецко-фашистска дээрмэшэдые бута сохихо хэрэгтэ Советскэ Союзай шиидхэхы үүргэтэй байһаниие «Работническо дело» газетэ түрүү бэшэг соогоо тодорхойлбо.

17 жэлэй саада тээ Европын түүхэдэхи шуһата тэмсэл дүүрэһэн юм. Дайн байлдаанай һүртэ муухай үлэгдэлнүүд бү дабтагдаг лэ гэжэ арад зон мэдүүлнэ. Тиимэһээ дайн байлдаанай аюултай хойшолонгуудые усадхан һалгаха, Германитай эбэй хэлсээ баталха, Баруун Берлиниие сүлөөтэ город болгохо, бүгэдөөрөө ... дөөр буу зэбсэг хура... бэелүүлхэ шухала гээд га... үргэлжэлүүлнэ.

Империалистнуудта, нэ... рүүндэ США-гэй империа... нуудта уридшалан һану... хэхэ шухала гэжэ «Наро... Армия» газетэ бэшэбэ. Д... байлдаа эхилхэ гэһэн т... һэдэлгэ заабол буруутаха. ... ветскэ Арми, Советскэ Да... Сэрэгэй Флот ямаршье да... ниие бута сохихо шадалта... жэ газетэ үргэлжэлүүлнэ.

ВАРШАВА, майн ... (ТАСС). Гитлеровскэ Ге... ниие илаһанһаа хойшо ... һэн 17 жэлэй ойе Польш... родуудай хүдөөгэй ажа... бүхы түрүү хүн зонтой ... тэмдэглэбэ. Энэ гайхамш... ойдо зорюулагдаһан ре... онио олон бэшэгүүд Пол... хэблэлдэ толилоглоо.

Термоядерна бомбону... түби хоорондын ракетэн... бии болоһон үе сагта ам... ёһоор зэргэ оршон байха... шэ заатагүй бэелүүлэ... түүхэтэ хэрэг гэжэ «Три... Люду» газетэ тэмдэглэбэ. ... үргэлжэ дуһалан байһан ... хабсагай шулуун хадые б... гадаг. Амгалан ёһоор ... оршон байха тэмсэл сэхэ... хэхэдэ дайн байлдаа үү... хүсэлтэй хорото этэгээд... һанаашалга сохом буруу... хэ гээд газетэ саашань ... бэ.

ЧЕХОСЛОВАКИИН СОЦИАЛИСТИЧЕСКЭ РЕСПУБЛИ...
Прагын кремль. ЧТК—ТАСС-эй фо...

Г. С. Титов США-да айлшалһаар

САН-ФРАНЦИСКО, майн 9. ТАСС-эй корреспондент В. Вошедченко мэдээсэнэ:

СССР-эй лётчик-космонавт Г. С. Титовые Сан-Францискын хүн зон хани халуунаар айлшалуулжа байна. «Коммонуэлс Клаб оф Калифорния» гэдэг эзэд баяшуулай клубта үнгэргэгдэһэн сайлалга дээрэ Г. С. Титов үсэгэлдэр үгэ хэлэбэ. Табан зуу гаран мэдээжэ промышленнигууд, финансистнууд Сан-Францискын ниитын, политическэ ажал ябуулагшад Советскэ космонавтые шагнахаяа ерэһэн байна.

Г. С. Титовой үгэ хэлэхые, тэрэнэй асуудалнуудта харюусахые сугларагшад ехэ һонирхолтойгоор шагнаа.

Сан-Францискын юрын хүнүүд Г. С. Титовые айхабтар халуунаар угтаба. Советскэ космонавтын ерэһэнтэй дашарамдуулан, тэндэ тусхай комитет бии болгогдоо һэн. Профсоюзуудай, һурагшадай, эб найрамдалай түлөө тэмсэдэг организацинуудай, эхэнэрнүүдэй, Сан-Францискодахи ород бүлгэмэй түлөөлэгшэд тэрэ комитедтэ ороһон байна. Тэдэнэр Г. С. Титовые зорюута уряа. «Флэрмонт» гэдэг гостиницын ехэ зал соо энэ уулзалгань үнгэргэгдэбэ. Тэндэ зургаан зуу гаран хүн хабаадаа. Сугларагшад Г. С. Титовто баглаа сэсэгүүдые олоор бараа.

Шэнэ общественые—социализмые түлөөлһэн гайхамшагта хүнүүд гэжэ таанадые угтанабди гээд комитедэй түрүүлэгшэ Клоук Г. С. Титовто, тэрэнэй һамганда хандаба.

Сан-Францискын американо-советскэ институдай соведэй гэшүүн доктор К. Гудлетт, ниитын мэдээжэ ажал-ябуулагша профессор Арнаутов болон бусад Герман Титовые амаршалаа Дэлхэйн залуушуу... найрамдал тогтоохо хүс... гээд Сан-Францискын ко... жын һурагша Ада Холл... дүүлбэ. Замбуулин за... шэнжэлхэ талаар танай ... вительствынтнай шэнэ ам... тануудые түйлахые хүс... гээд Г. С. Титовто тэрэ ... ган хандаба.

Калифорниин универс... һурагша Кеннет Клоук, ... рикын профсоюзай мэ... ажал-ябуулагша Гарри Б... жес гэгшэд советскэ кос... тые амаршалаа.

Калифорни штадай гу... натор Браун гэгшын Г. С. ... товто зорюулһан амарш... телеграммые Холлэнд Ро... уншаба. Эб найрамдал то... хо уласхоорондын хүдэ... Робертс эдэбхитэйгээр х... дадаг юм.

Сан-Францискын хүн ... айхабтар хани халуунаар ... таһанайнь, эб найрамда... тоохын түлөө һанаата бо... байдагайнь, Советскэ ... тушаа һайн һайхан үгэ... хэлэһэнэйнь түлөө Г. С. Т... үнэн зүрхэнэй баяр хү... Советскэ Союзда амгала... гуулалтын гайхамшагта ... бүүдэй бэелүүлэгдэжэ б... тухай Г. С. Титов тэнд... зондо хөөрэжэ үгэбэ.

Г. С. Титов город со... ябажа хараа. Яхта дээр... жа, Сан-Францискын б... тохой соогуур ябаба.

Г. С. Титов һамганта... хахад часай туршада те... денеэр үгэ хэлэбэ. Энээ... 189 станцинууд дамжуул...

Үдэшэлэн Г. С. Титовой ... дэлэлдэ уулзалга хэгдэб...

Лётчик-космонавт Г. С. ... тов майн 8-най үдэшэлэн С... Францискоһаа Нью-Йор... бо.

Агаарта атомна зэбсэг дахин туршагдаба

ВАШИНГТОН, майн 9. (ТАСС). Рождество арал шадар, агаарта Холбоото Штадууд мүнөөдэр ээлжээтэ долоодохи туршалга хэбэ. Ядерна зэбсэг тэндэ самолёдһоо хаягдаа гээд атомай хүсэ хэрэглэхэ комисси, обороны министерство соносхоо.

„Центавр" түхэлэй ракета табиһанайнь һүүлээр 50 секунда болоод тэһэршэбэ

НЬЮ-ЙОРК, майн 9. (ТАСС). «Центавр» түхэлэй ракета Канаверал тохойһоо (Флорида штат) табиһанайнь һүүлээр табин секунда үнгэрөөд байхада тэһэршэбэ. 4,5 тонно шэгнүүртэй ашаае дэлхэйе тойрохо замда энэ ракетын хүсөөр оруулха зорилготой байгаа. Ингэжэ АП агентство мэдээсэнэ.

Редакторай орл...
М. Н. НИМА...

Манай адрес, телефону...

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 28. ТЕЛЕФОНЫ РЕДАКЦИИ: редактора — 46-32, зам. редактора — 32-74, ответ. секретаря—27-37, отделов партийной жизни ... пропаганды—24-74, сельского хозяйства и советского стр... тельства—47-59, промышленности и транспорта, инфор... — 35-14, культуры—34-05, писем и рабселькоров — 40-... отдел переводов и корректорская—35-95, бухгалтерия—37-... Для междугородных переговоров—16.

Гор. Улан-Удэ, типография Министерства культуры Бурятской АССР.

Н00869. Зак. № 753.